

2. 3.
DE LEGITIMA
TUTELA CVRAQ.
ELECTORALI
PALATINA,

Ex integro ad Auream CAROLI
VIII. Imp. Bullam Commentario
MARQVARDI FREHERI,
desumptus locus.

*Editio secunda, priore multo locupletior. In qua prater CARO-
LINA quadam diplomata, etiam verba Bullae SIGIS-
MVNDI Germanica, huc pertinentia, ex Ar-
chetypis bona fide representantur.*

HEIDELBERGÆ,
Typis GOTTHARDI VOEGELINI.

MDCXI.

DELETTIMA
TUTTA CUNTA
ELECTORALI
PATRINA

En integro ad Auctionem Car. 11.
111. Imp. Bullam Committimus
N. S. G. A. D. T. S. H. A. D.
Auctionem facit.

1. The first of these is the fact that the
 2. second of these is the fact that the
 3. third of these is the fact that the
 4. fourth of these is the fact that the
 5. fifth of these is the fact that the

SERENISSIMO ET
EXCELLENTISSIMO PRIN-
CIPi, DOMINO IOHANNI, PA-
latino-Comiti ad Rhenum, & Electoralis Pa-
latinatus Administratori, Duci Boiariæ &c.
Comiti in Veldentz & Spanheim &c.
Domino meo longè cle-
mentissimo,

UVM manum tandem de ista
tabula removissem, satis qui-
dem agrè, & non pauca aliò
reservans; proximum fuit,
ut & more recepto de Patro-
no circumspicerem, & more
meo de tali, cui decenter hoc
quidquid est inscriberetur. Cui ergo potius
quàm tibi, Domine clementissime, id quod ad
causam tuam propriè & unicè pertinet? Neq;

EPISTOLA

verò fuerit & mihi diutius cessandum, quin eximio tuo honori, & divinitus delato, qua possum ratione, reverenter eam gratulatum. Ita enim libet vocare gravissimi oneris functionem, quam non tam defuncti Principis-Electoris laudatissimi certum iudicium & fiducia, non amicorum suavis & consilium, non provincia huius Rhenana commune votum, non ipsius Serenissimi Friderici V. Electoris singularis in te velut alterum parentem affectus (qua omnia ut sunt magna, ita simul manifestissima) non magni denique Caesaris repetita approbatio, tibi commiserunt; quàm ipsius supremi Numinis nutus, & paternae rerum nostrarum cura, humeris tuis imposuisse credenda est. Etsi verò in isto, de quo heic agitur, cardine causa jam quoque tua vertitur: patieris tamen, qui est Heroicus tuus animus ab omni assentationis specie abhorrens, ingenuè me profiteri, ne in tuam quidem præcipuè gratiam (cui tamen omnia & debere agnosco, et prestare studeo) esse istam commentationem à me susceptam: uti neque eam imperasti, neque de edendi consilio quidquam inauditum ante habuisti quàm editum à me acciperes, & oculis prius quàm

DEDICATORIA.

prius quàm auribus novum opus usurpasti. Quid ergo? Cùm me studiorum meorum quasi filum, ad Leges Curiatas, in eis ad Bullam Carolinam, in ea porrò ad locum de Tutela istum deduxisset; ibi tum me (quod unum est in omnibus propositum) nullo partium respectu, ac si ne quidem controversia illa in medio foret, soli Veritati & Iustitiæ litare voluisse, nihil aut gratiæ aut invidiæ dantem (quarum causas procul habeo) simplici Commentatoris probi officio defunctum; quod est, mentem sensumque Legislatoris omnibus vestigiis persequi, & repertum perspicuè liberèque exponere: cavere interea, & ceu Lydio lapide adhibito oculos auresque consulere sollicitè, ne qua interpretationis exterior tinctura imponat, néve

*Bulla subærato mendosum tinniat auro. In quo si quid affecutus sum, si Veri aliquam scintillam & stricturam velut è silice elicui; neque illud meæ aut industriæ aut felicitati tribui cupio, sed iis potissimum, quæ tuo concessu èque tua penu habui, adminiculis minimè vulgari-
bus. Nam Carolina conferens cum Sigismundinis, & hæc Regia cum Cæsareis, iterumq; La-*

EPISTOLA

tina cum Germanicis, & in his Alemanica cum
 Saxonis; & omnia hæc non tantum cum jure
 Romano veteri comparans, sed & cum tota sui
 temporis historia ad amussim exigens, non pœni-
 tenda quadam hinc inde observasse & eruisse vi-
 deor: quæ pro meo in Rempublicam perpetuo stu-
 dio libenter en publici juris facio, uti meritò esse
 debent. Ita enim apparebit, & præter vitii pu-
 ram possessionem te justissimâ causa niti, & omnis
 deinceps omnibus errandi occasio adimetur. Quo
 sanè nomine etiam apud ceteros tuæ gentis Prin-
 cipes illustrissimos (quos omnes comperta mihi cle-
 mentia causâ, pari animi cultu & veneratione
 prosequor) ob navatam in gentilitia vestra Lege
 enucleanda fidelem operam, aliquam gratia par-
 tem me initurum, sperare fas videtur. Qua-
 liacunq; quidem tuo patrocínio, Princeps clemen-
 tissime, ut auctorem ipsum, quæso complectaris;
 dum meliora, & ad domum itidem vestram pro-
 pritim pertinentia (Deo bene juvante) mox pro-
 ducam. Est enim in parato ORIGINVM Pars
 ecunda, est vita RVPERTI Regis optimi, com-
 smunis vestri stipitis, non tralaticie descripta,
 sunt alia; quæ fidem facere poterunt, quantopere
 mibi sit

DEDICATORIA.

*mihī sit cordi, non tantū in eo quo me auctora-
tum habes, munere fidem insigniter liberare, sed
partem etiam vitæ secretiorem & propriè meam,
studia inquam mea, secundū Deum vestro ho-
nori & beneplacito potissimū impendere. Quod
superest, Deum veneror & supplex oro, ut præ-
sidio suo te tueatur, spiritu regat, numine fortu-
net: & ut hanc gubernationem tuam pupillis tuis
utilem, provinciæ commodam, tibi gloriosam,
Ecclesiæ denique & Reipublicæ salutarem esse ve-
lit. Dat. Heidelbergæ Kal. Septembr. Anno
Messiæ Regis nati MDCXI.*

Sereniss. Celsit. T.

devotissimus

MARQVARDVS FREHERVS.

LECTORI BENEVOLO S.

Non semel rogatus ab amicis, quibus nihil fas puto negare, ut de vexatissima ista questione & acerrimis hinc inde calamis agitata, sententiam etiam meam exponerem, non ut aliquando à me factum ἐν παρόδῳ, sed seriam, meditatam, & argumentis suis fundatam; etsi non esse eam tanti facile ipse agnosco, parui tamen eatenus non agrè, ut quæ super ea ad ipsum fontem, Chrysobullam dico Carolinam, in fusissimis quos paratos habeo Commentariis, inter alia annotavi, inde velut præcepta separatim exhiberi paterer. Sunt enim merè in rem scripta, nec alio quàm veri aequi, illustrandi studio (quo teneri debemus omnes boni) ut propria mea sponte, ita ex animi sententiâ liberrimè dictata. In quo ipso ut statuendi aut judicandi partes mihi neutiquam sumo; ita existimandi aut conjectandi, citra cuiusquam offensam, super jure publico in libera Rep. facultatem liberam esse confido. Quod autem olim juvenis de eadem re non tam causa serviens, quàm potius extra oleas calore disputandi evagatus, ex pervulgato tum errore nec nisi obiter aspersi; idem nunc senior, casu eo emergente, re melius perpensâ (quid enim non diem dies docet?) converso stylo induco. Et qui in omni lucubrationum genere non alium magis quàm veritatis & publicæ utilitatis scopum semper propositum habui; hac etiam parte δὲ τέρως φροντίδας meas apud æquos Lectores prævalere meo quodam jure volo, idque adeo ab utrique parti addictis peramanter contendo. Vale. Heidelbergæ, X Maij M D C XI.

OCCASIO ET CAUSA
LEGIS CONDENDÆ.

LUDOVICO Bavaro ad Imperium evecto, frater eius natus major RUDOLFVS Elector Palatinus, quod in Comitibus Friderico Austrio suffragatus esset, offensam fratris fugiens, quinto post anno voluntarius exul decessit: relictis è Mechtilde Adolphi Nassovii Regis Rom. F. tribus filiis, Adolfo, Rudolfo, & Ruperto. Eos Ludovicus Imp. tutela & patrocínio suo susceptos, comiter satis habuit, donec adoleverunt, & Palatinatum eis restituit. Adolfum primogenitum fuisse (in quo aliqui etiam veterum falluntur) certò constat. Virum etiam minime ignavum & socordem (ut vulgo audit) arguit, quod cum Ludovico ipso bellicosissimo principe arma non semel conferuit, do-

✱✱

MCCCXIII.

MCCCXIX.
*ubi id notat
Rebdorf. no-
ster.*

*Andr. Ra-
tispon. Chron.
Bavar. p. 77.*

O C C A S I O

MCCCXXVI.

nec interventu Friderici Austrii eiusque fratris Leopoldi, compositio & divisio liquida inter eos facta. Postquam anno insecuto decessit: relicto unico ex Irmingarde Comitissa Oetingensi filio Ruperto, qui quidem modò patruī Ruperti respectu I V N I O R, modo etiam filii sui cognominis S E N I O R dictus. Sed eo neglecto & sub tutelâ retento, Rudolfus patruus Palatinatum & Electoratum tenuit, non sub specie tutelæ (ut aliqui putarunt) sed suo proprioque jure: ita volente & ordinante ipso Ludovico Cæsare, eiusque filio Ludovico Romano tunc Marchione Brandeburgense. qui Cæsar super hac re *Ordinationem & tractatum inter Palatinos Rheni* (ut Iohannes Rex Bohemiæ diplomate quodam attestatur) edidit, & in hac re constituenda non aliam quàm ætatis rationem habuisse videtur. Illi Rudolfo unica filia fuit Hagnes *Carolo Bohemiæ & postea Romanorum Regi e nomine IIII. nupta, magnæ arctæque inter illum & Palatinos conjunctionis causa. Ruperto fratri nulli liberi, præter naturalem filium unum, Anselmum dominum in Hemspach;

A.

MCCCXXXIX.

* *aliis, Anna.*

Herr Anselm
Ritter von
Bayern.

LEGIS DE TVT.

spach; quæ possessio eo mortuo ad Rupertum
 recidit. Rudolfus re non male gesta, & ac-
 ceptis à Carolo Cæs. non parvis ad augendam
 rem Palatinam favoribus, ubi decessit orbus,
 frater Rupertus à barba RVFVS, & ad dif-
 ferentiam cognominis sui ex Adolfo nepotis
 PRÆSENIOR dictus, cum eo ditionis parti-
 tionem utcunque eodem anno fecit, Electo-
 ratum & ad eum spectantia sibi dum vixit re-
 tinuit: eo etiam spacio, quod excessum Lu-
 dovici Cæs. & Caroli IIII. inaugurationem
 intercessit, Vicariatum Imperii gessit. Neq;
 hoc sine auctoritate ipsius Caroli Imp. qui ut
 ante Ludovicus in Rudolfo, ita ipse in Ru-
 perto ætatem potissimum inspexisse vide-
 tur, & hanc rationem in diplomate quodam
 dato Columbariæ non obscure tangit; *Quia,*
inquit, quondam illustris Rudolfus Comes Pa-
latinus fuit Elector, & pari jure cum ceteris Ele-
ctoribus habitus, idque jus unice propter Palati-
natum habuit, ut alius: iste autem Rupertus se-
nior natu maximus est inter omnes Palatinatus
heredes, Rudolfi prædicti frater & heres, eiusque
ditiones dominia & populi in ipsum reciderunt unà

MCCCLIII.

MCCCXLVII.

MCCCLIII.

B.

O C C A S I O

C.

cum Electoratu &c. Neque etiam sine consensu cæterorum Electorum omnium, Gerlaci Moguntinensis, Boemundi Treverensis, Wilhelmi Coloniensis Archiepiscoporum, Rudolphi Saxonæ Ducis, Ludovici Romani Marchionis Brandenburgici: qui & totidem diplomata Carolino consona super hac re ediderunt. Neque denique adeo invito & repugnante ipso Ruperto juniore Adolphi F. qui forte ut ætate ita viribus inferiorem se agnovit, & certo jure quo primogenituræ paternæ prærogativam tueretur, adhuc eo tempore destituebatur. Cum quidem potius invaluisset jus tale, ut qui Palatinatum Rheni possideret, idem etiam Elector Imperii audiret & esset: quod est postea lege Carolina disertè confirmatum, et XXV. post annis sub nomine etiam Urbani VI. Papæ, ad instantiam ipsorum Rupertorum, per Pileum quendam tit. S. Praxedis Cardinalem Sedis Rom. in Germania Nuncium, iterum confirmatum. Et memorabilis est in primis pactio inter Rupertos præseniorem & medium eodem (nisi quod sex mensium spacium intercessit) quo

Bulla

MCCCLVI.
Cap. 20. De
unionē prin-
cipat.

MCCCLXXXI.

LEGIS DE TVT.

Bulla, anno & loco inita, & ab ipso Cæs. Carolo confirmata; qua de mutua inter illos & successione & tutela cautum: ita tamen ut jus in Electoratu (quippe lege publica, de primogeniti non minus lineâ quàm persona perpetuò præferenda, jam à semestri extante) liberis suis non obscurè reservare hic videretur. Quamvis fuit ea cautio supervacua, cum decedente postea sine prole Ruperto illo sene, Rupertus junior in omne jus rei Palatinæ solus successerit.

Fuit Ruperto huic filius cum primis nobili indole, itidem Rupertus, ad discrimen patris ea tempestate *JUNIOR* & *JUVENIS*, à moribus *CLEMENS* dictus: qui & postea patre mortuo universum Palatinatum solus tenuit, & insuper Wenceslao abrogato Rex Romanorum legitimè electus est. Et hi sunt tres illi tam celebres Ruperti, *Præsenior*, *Senior* & *Junior*. Quibus accessit & quartus, Clementis filius, ad discrimen trium illorum *INFANS*, & aliàs *PIPAN* dictus: qui cum ei desponsata esset Catharina Caroli Galliæ Regis filia, è bello sacro redux vivo patre juvenis decessit.

MCCCLVI.

Noriberga
die S. Iohann.

D.

MCCCXC.

MCCCXCVIII.

MCCCC.

MCCCLXXIX.

O C C A S I O

MCCCCX.

MCCCCXIII.

MCCCCXXVI.

& seq.

MCCCCXIV.

MCCCCXXIII.

Ruperto Rege defuncto in Electoratu successit Ludovicus, cum fratribus Iohanne, Stephano, Ottone cæterâ ditione divisa. Huic cum subinde ob animum versaretur avi sui exemplum, cui fors nascendi sua & primogenituræ jus eximium nihil profecisset, prærepto à patruis Electoratu; ne idem filiis suis à fratribus suis aliquando contingeret, utque posteris suis successionem tanti Principatus certis & recentibus legibus confirmatam relinqueret; non tantum testamentum meditatissimum inter liberos suos super successionem non minus quàm tutelâ (quam quidem, postpositis nescio qua diffidentia causâ Iohanne & Stephano, natus minimo fratri Ottoni Mosbacensi singulari affectu ductus demandavit) solenniter condidit, & iterum iterumque repetiit; sed etiam Bullæ Carolinæ, quoad istam conditionem primogenituræ, Declarationem ampliorem & Confirmationem à Cæs. Sigismundo Caroli F. petiit, & ab eodem (utpote cognato suo, & quem ipse in Electione suffragio suo juvisset) binâ vice, tam Regni quàm Imperii suscepti anno facile obtinuit:

LEGIS DE TUT.

obtinuit: utroque sermone Latino & Teutonico (qui tamen ex illo versione καλὰ πόνος minus libera lepidaque expressus videtur) in membranis perscriptam, & prægrandi signaculo aureo appenso communitam.

In hac igitur Bulla, quæ veluti paraphrasis est aut exegeſis quædam illius capituli Carolinæ, *De ſucceſſione Principum*, principale est quod de certa & perpetuò duratura ſucceſſione Electoratuum ordinatur, & quod tandem in hoc caſu decisa veteri & graviffima illa eo ævo quæſtione, INTER PATRVM ET NEPOTEM, primogenituræ ſuus honos & eximia prærogativa ſancitur. Quod porro de Tutela adiicitur, maniſeſtiſſimum eſt quo pertineat: non ſcilicet ut Electoribus de ea teſtandi facultas adimatur (quid enim magis adverſum, & planè intolerabile Ludovico Pal. impetratori Bullæ, et jam de tutela ſua teſtato, eſſe poterat?) ſed ut deinceps in caſu etiam inteſtati ſemper certus extra controverſiam Tutor curatorque eſſet, iſque vitandæ diſcordiæ cauſa unicuſ. Deinde ut noſſet etiam il-

O C C A S I O

iam ille, five à testatore vel patre five à IVRE vocatus tutor, quousque & quamdiu administrationem gerere, & quo termino eam ex fide resignare, & salvam rem juveni Electori restituere debeat. Qua in parte præter multa novè & singulariter constituta (ut suo loco docebitur) *αγορευία* & definitio justæ ætatis in Electoris persona peculiaris, & vulgata aliquam multis annis contractior, novâ lege inducitur.

A.

CAROLVS Dei gratia Romanorum Rex
semper Augustus, & Bohemia Rex, notum facimus universis, quod constitutus in nostra præsentia illustris Rupertus senior Comes Palatinus Rheni, sacri Imperii archidapifer & Dux Bavaria, sororius & Princeps noster dilectus, nobis quasdam literas claræ memoriæ illustris Iohannis quondam Bohemiæ Regis, genitoris nostri dilecti, curavit ostendere, ut de tenore ipsarum dignaremur testimonium perhibere. Quarum tenor sequitur in hac verba. NOS IOHANNES Dei gratia Bohemiæ Rex ac Lucenburgensis Comes, notum esse volumus tenore præsentium universis,

LEGIS DE T V T.

versis, nos vidisse & plenè perlegisse literas Serenissimi principis, domini Ludovici Romanorum Imperatoris, & domini Ludovici Marchionis Brandenburgensis, continentes ordinationem & tractatum de Comitibus Palatinis Rheni, quis ipsorum jus seu vocem electionis in Romano Imperio seu Rege Romanorum quamprimum eligendo habere meritò deberet. Ex quibus siquidem literis prædictis liquide apparet, excellenti principi Domino Rudolfo Comiti Palatino Rheni ac Duci Bavaria, quamprimum opportunitas ad hoc se offeret ut Romanorum Rex eligi deberet, competere jus & vocem in electione duntaxat, & nulli alteri personæ. Eo igitur per dictum dominum Rudolphum supplicatum nobis extitit, ut ordinationi præfata in prædictis literis contentæ nostrum præbere vellemus consensum benivolum & assensum. Nos itaque, tanquam is ad quem hoc de jure, sicut ad Principem & Electorem Imperii, spectare dinoscitur, supplicationibus prædicti Domini Ducis annuere cupientes, præfatam ordinationem factam per literas prædictas ratificamus, & nostrum ei præbemus consensum, assertionem & assensum expressum, recognoscentes ipsum in prima electione

O C C A S I O

*futuri Regis Romanorum eligendi facienda habere
vocem eligendi, tanquam Principem & nostrum
in ipsa electione coelectorem, harum nostrarum te-
stimonio literarum. Datum Franckfurt quin-
ta feria proxima ante diem Palmarum, anno
Domini MCCCXXIX. Nos igitur ad
universorum noticiam volumus pervenire, quod
easdem literas sub propriis figuris & elementis, &
sub sigillo majori consueto dicti genitoris nostri in
vera figura sigillatas vidimus, & de veritate &
integritate ipsarum testimonium perhibemus, præ-
sentium sub nostro Sigillo testimonio literarum,
Datum in Keyserberg anno Domini MCCCLIII.
XI. Kalend. Iunii. Regnorum nostrorum anno
octavo.*

KAROLVS DEI GRATIA RO-
MANORVM REX SEMPER AV-
gustus, & Bohemiæ Rex,

RVDOLPHO Saxonie Duci &c.

B. *PRINCEPS & avuncule dilecte, literas felicis
recordationis illustris Iohannis olim Bohemiæ
regis genitoris nostri carissimi, vero suo sigillo pen-
denti*

LEGIS DE TVT.

denti sigillatas vidimus expressè continentes, quod felicitis recordationis illustris Rudolffus olim Comes Palatinus Rheni & Dux Bavaria, princeps & socer noster dilectus, ratione dicti Comitatus sacri Imperii esset Elector, & ex eo iustitia suadente rationabiliter declaravimus, illustrem Rupertum antiquiorem Comitem Palatinum Rheni & Ducem Bavaria, sororium & principem nostrum dilectum, dicti olim Rudolffi soceri nostri germanum, verum Imperii principem Electorem fore, et unà cum aliis sacri Imperii principibus Electoribus veram eligendi vocem Romanorum Regem in Imperatorem promovendum habere, prout in littera nostro sub appresso sigillo sigillata premissa singula lucidiùs contineri videbis. Et quia præscripta rationem sapiunt, Dilectionem tuam attento studio requirimus, exhortamur, ut super eadem materia literas tuo sub sigillo sigillatas præfato Ruperto principi nostro juxta formam notulæ, quam tibi præsentibus mittimus interclusam, in qua nil aliud continetur, quàm in nostra littera est expressum, eo dumtaxat excepto, quod nos sub certis modo & forma, & tua Dilectio sub aliis, loquimur, prout convenit, velis exhibere. Da-

tum Oppenheim, anno Domini MCCCLIIIF.
 feria tertia proxima post ascensionem Domini no-
 stri, regnorum nostrorum anno octavo.

B.

Wir Karl von Gots gnade Römischer
 Künig / zu allen ziten mehrer des Ruchs vnd
 Künig zue Beheim / Verlehen vnd thun kunt offentlich
 mit diesem briese allen den die in sehen oder horent le-
 sen / Wanne seliger gedächtniße der Hochgeborne Jo-
 hans / etwenne Künig zue Beheim / vnser lieber Vatter
 noch guten briesen vnd wißentlichen Brfunden an-
 der Kurfürsten des heiligen Ruchs sich erkennet hat /
 in sinem offen briuen / die wir gesehen haben vnd wol
 vernummen / Daß der Hochgebohrne Rudolf etwen-
 ne Pfallenzgraue bi Rin vnd Hertzoge zu Bayern / vn-
 ser Schweher / ein Kurfürste gewesen sy / vnd mit dem
 obgenanten vnserm Vattern vnd mit andern Kurfür-
 sten / gliches Recht gehapt hab / an der wal vnd fur
 eines Römischen Küniges / eines zukünfftigen Keisers /
 alß oft alß es zu sulchen schulden kume / vnd daß der
 selbe vnser Schweher sulches Recht von wegen der
 Pfallenz / alleine gehapt hat / vnd niemand anders /
 Do von sintdemaß daß der Hochgeborne Ruprecht
 der elter / Pfaltzgraue bi Rin / des heiligen Ruchs Ober-
 ster Truchseße vnd Hertzoge in Bayern / vnser lieber
 Schwager / nu der eldest ist vnder allen erben der Pfal-
 lenz

LEGIS DE TVT.

lenz / vnd des egeantent Herkogen Rudolfs vnser
Schwehers Bruder vnd nehester erbe gewesen ist /
vnd syne Lant vnd erbe mit der Kur vnd manschaft der
Pfallentz vf in ordenlichen veruallen sint. So ha-
ben wir vns betrachtet mit Räte vnd wissen der Für-
sten des heiligen Riche / vnd derkennen vns vnd lü-
tern das mit Römischer Küniglicher mechte Vollen-
kommenheit / das der egeant Herkog Ruprecht der el-
ter ein rechter Kurfürste ist / vnd das er vnd niemand
anders Recht hat vnd haben sol an der wal vnd kur ei-
nes Römischen Küniges eines künftigen Keisers / als
oft das noth geschicht / Vnd des zu Brkunde / geben
wir diesen brief versigelten mit vnserm Küniglichen
Insigel / Der geben ist zu Colmar nach Christus ge-
burte Driezehenhundert jar / vnd darnach in dem
vier vnd funfzigsten jare / an dem heiligen Vffart tage /
in dem Achten jare vnser Riche.

3

O C C A S I O

C.

NOS KAROLVS Dei gratia Romanorum
 Imperator semper Augustus & Bohemia
 Rex recognoscimus publicè per præsentes, & notifi-
 camus cunctis ipsam intuentibus seu legi audienti-
 bus, quòd nos cum omnibus principibus Electori-
 bus Ecclesiasticis & Secularibus, & ipsi nobiscum
 voluntate communi & unanimiter in Imperiali
 nostra Curia Nurenberga deliberavimus & con-
 cordavimus, & cum jure & sententia inveni-
 mus; invenimus, declaramus & pronunciamus
 pro jure, tanquam Rex Bohemia, sacri Imperii
 Romani archipincerna & Coelector præsatorum
 principum; Ex quo magnificus Rupertus senior
 Comes Palatinus Rheni, sacri Romani Imperii
 archidapifer Dux Bavaria, est in possessione vo-
 cis & electionis, in electione Romanorum Regis
 futuri Imperatoris, & etiam in possessione & do-
 minio seu usu habet principatum Palatinatus, ar-
 chidapiferiam, terras, vasallagia, cum omnibus
 pertinentiis, super quibus electio & vox Comita-
 tus Palatini Rheni fundata est, sicut hoc nobis
 & omnibus Principibus præsatis & cuilibet liqui-
 dum est & notum, sine hesitatione quacunque;
 quod meritò dictus Rupertus admittendus est, &
 nos ipsum

LEGIS DE TVT.

nos ipsum de jure admisimus & admittere volumus & debemus, ad quaslibet causas & ad omnia facta, qua nos & antefati nostri Coelectores tractabimus vel faciemus pro honore et utilitate S. Romani Imperii & eius fideiū subditorū, omnimodè sicut de jure & de honesta laudabili consuetudine Comes Palatinus Rheni archidapifer sacri Imperii & princeps Elector meritò admitti debet. Etiam invenimus & pronuntiamus tanquam jus & pro jure, si ita contingeret quod aliquis antedictum Ducem Rupertum pro eisdem electione & voce electionis Romani Regis futuri Imperatoris impetere vellet, quod huiusmodi impetitionem facere non posset nec deberet, nisi prius impeteret principatum & terras prenarrati Palatinatus, Archidapiferiam seu officium dapiferie, vasallagia, & quidquid ad huiusmodi Palatinatum pertinet, & eam obtineat, sicut juris est. Quia nos cum jure & per sententiam invenimus, quod electio & vox super principatum & super terras Palatinatus, et super Archidapiferiam taliter fundata sunt, quod unum sine alio persistere non potest. Sed oportet ea simul in omni impetitione tam in damno quàm in lucro inseparabiliter permanere. Harum te-

O C C A S I O

*rum testimonio literarum, nostro Imperiali Sigillo
sigillatarum. Datum Nurmbergia, anno Do-
mini M C C C L V I. quinta feria post Epiphantias
Domini, regnorum nostrorum anno decimo, Im-
perii verò primo.*

Simili per omnia tenore literas suas
ediderunt Electores.

NOS GERLACVS D. g. archiepisc. Mogunt.
BEYMUNDVS D. g. archiepisc. Trevirens.
WILHELMVS D. g. archiepisc. Colonienf.
RVDOLPHVS D. g. Dux Saxoniae junior &c.
LVDOVICVS qui nuncupatur Romanus,
Marchio Brandenb.

D.

Wir Karl von Gottes gnaden Römi-
scher Keyser / zu allen zeiten merer dez Richs /
vnd König zu Beheim / Bekennen / vnd tun kunt of-
fenlich mit disem brife / allen den die in sehen oder hö-
rent lesen. Allein zwischen den hochgeborn Ruprech-
ten dem eltern Pfallenzgrafen bie Kin dez heiligen
Richs Obirster Truchsezze / vnd Herzogen in BERN /
vnserm lieben Schweger / vnd Fürsten an einem teil /
vnd Ruprechten dem Jüngern ouch Pfallenzgrafen
bie Kin / vnd Herzogen in BERN sinez brudir sun an
dem andern / etliche zueiunge / frige vnd vslouff ge-
wesen

LEGIS DE TVT.

wesen sin / vmb die stimme vnd kure an der wal eines
 Römischen Königes / eines künftigen Keisers. Doch
 hat der egen Ruprecht der Jünger mit gutem willen /
 vnd mit wolbedachtem mute / für vns vnd allen Kur-
 fürsten dez heiligen Richs / geistlichen / vnd wertlichen /
 sich dez erkennet / das er dem egen sinem Better / der
 egen stimme vnd kure an der wale eines Römischen
 Königes / eines künftigen Keisers / wolgan / vnd gun-
 nen wil / diewile der egen sin Better lebt / Vnd ist sine
 meynunge / das der egen sin Better Ruprecht der El-
 ter / vnd nimant anders von wegen der Pfallenk ein
 Kurfürste gehaldin werden solle / In sulcher bescheidin-
 heit / Wer das sache / das der obgen herzog Ruprecht
 der Elter an Lehens erben stürbe / daz denne Fürsten-
 tume / Lande / Lüte / manscheste / vnd alle zugehö-
 runge in der Pfallenk / vnd in Beyrn / mit sambt der
 stimme vnd der kure an der wale eines Römischen Kö-
 niges / eines künftigen Keisers / vnd allen andern sa-
 chen / die einem Kurfürsten dez Richs / von siner Wir-
 dikeit berüren / vnd och andern würden / eren / vnd
 och nutzen / wie man die benennet / vf den egen her-
 zogen Ruprechten den Jüngern / vnd sine eclichen er-
 ben ledelich vnd vngehendert vallen sollen. Vnd daz-
 selbe sol och hinwider geschehen dem vorgeñ herzo-
 gen Ruprechten dem eltern / vnd sinen erben / Ob
 der egen herzog Ruprecht der Jünger an lehens er-
 bin stürbe. Wer och das der egen herzog Ruprecht

★ ★ ★ ★

O C C A S I O

der Elter stürbe / vnd lehens erbin lizze / so sol der egen
herzog Ruprecht der Jünger / oder seines lehens erben /
vmb die egen stimme vnd kure an iren rechten sten /
glicherwiz als vñ disen hütigen tag / Vnd sal in sulche ge-
were / als herzog Ruprecht der elter sin vetter her-
bracht hat / vnd noch hat / keinen schaden bringen /
an geuerde / Doch mit sulchem vnderseide / wer das
sache / das ir einer also verschide / das er lehens erbin
lizze / die ire jare nicht hetten / So sol der ander dez-
selben Erben vormunde sin in allen sachen / wie die ge-
nant sin / vñ an die zit das sie mündig werdin / vnd
binamen an der obgen Kure / vñ an die zit das der el-
deste vñ denselben erbin achzehnerig werde / Wanne
wir dieselben jare zu der Kure zu einem elichem mündi-
gem alter gemacht haben / mit volkommenheit vn-
sers Keiserlichen gewaldes / vñschedelichen doch in bet-
den / vnd ir beider erben an iren rechten. Wenne a-
ber der selbe elter Von achzehner jar alt wirdet / zuhan-
sol im der selbe vormunde allie lande / herscheste / wir-
deit / eren / vnd ander rechten / nützen / vnd zu ge-
hörungen / die er alzein Vormunde ingenumen hat /
an alle widerrede fürzog oder hindernizze abtreten /
vnd im die inantworten an geuerde. Vnd alle die ob-
gen ding bestetigen vnd confirmiren wir in vnd iren
Erbin mit Keiserlicher macht / vnd von sunderlichen
gnaden. Mit vñkund diez brifes versigelt mit vñsre
Keiserlichen majestet Insigel. Der geben ist zu Nurn-
berg

LEGIS DE TVT.

Berg nach Cristus geburt Drißehenhundert jare /
Darnach in dem sechs vnd fünffzigiste jare / an Sand
Johannes dez heiligen Evangelisten tage / Unser
Riche in dem zehenden / vnd dez Keisertumbs in dem
ersten jare.

Et hæc quidem illustrandæ rei documen-
ta ex Archeivis depromta exhibere voluimus.
In quibus quod tam operosè & anxie cautum
videmus, *Vt possessorem Palatinatus Rheni sem-
per Electoratus dignitas sequatur, non alium;*
quo pertineat, operæ precium insuper fuerit
observare. Non enim hæc cautio inter ipsos
tres Rupertos necessaria erat, quibus benè sa-
tis cōveniebat, & de futura inter se successio-
ne jam certa pacta conventa habebant, &
sua negocia ferè coniunctim agebant, apud
Cæsarem, Principes, Pontificem. Et fuit
quum ad Papam Urbanum VI. in hæc ver-
ba referrent: *Quot & quantis sit plena pericu-
lis S. Romani Imperii prolixa vacatio, attenta
præsertim Alemania consuetudine patriæ, secun-
dum quam in nonnullis partibus non solum primo-
geniti, imò & alii etiam tertio geniti, seu à late-*

MCCCCXXI.

re descendentes, se Comites Palatinos Rheni, seu
 Duces Saxonia, vel Marchiones Brandeburgen-
 ses, & ELECTORES S. Imperii vulgariter no-
 minantes, possent ex nominatione huiusmodi se po-
 stea ad vocem Romani Regis electione ius habere
 prætendere, numerumq; Principum Electorum,
 qui septenario concludi debet, multiplicare. Quæ
 querela de ipsis intelligi non potest, qui erant
 omnes primogeniti Rudolphi sanguis & poste-
 ritas, & inter se (ut dixi) benè concordabant:
 sed magis de Ludovici Bavari Imp. filiis aut
 descendantibus, quod & hi ad Electoratum
 aliquid prætenderent. Cuius rei evidens ex-
 emplum apparet apud Aventinum, ubi Con-
 ventum Imperii Principum cōtra Iohannem
 XXII. Papam coactum refert suis verbis, in
 pomario vici Rhenosei in ripa Rheni amnis, ubi
 fere VII viri Casariani Electores convenire, atq;
 de summis Imperii rebus colloqui solent: et in Ele-
 ctorum numero referuntur, Rudolphus, Rupertus
 duo, & Stephanus, præfecti prætorio Rheni, cū
 nondum decretum foret, quisnam eorum Comitibus
 Casareis suffragium ferret. Neque enim iste
 STEPHANVS de alio quàm Ludovici F. di-
 cto Lands-

Lib. VII.
 fol. 621.

MCCCXXXVIII.
 apud Rense.

LEGIS DE T V T.

cto Landshutensi, aut eius filio Stephano Ingolstadiensi, qui tunc vixere, accipi potest. Et sanè, si verum est quod Boiorum Livius annotavit, à Ludovico in divisione cum Rudolphi filiis Papiæ inita, signanter fuisse adiectum: *Quod primam electionem Romanorum Regis deberent habere Principes à Rudolpho descendentes, alteram verò Principes à Ludovico Imp. manantes; & hæc alternatio inter ipsos & eorum heredes perpetuis temporibus durare: quod quidem & Aventinus claris verbis confirmat: manifestum est, quamobrem defuncto Rudolfo illo Rudolphi F. frater eius Rupertus (præsenior dictus) tantopere laborare necesse habuerit, pro Declaratione à Cæsare Carolo IIII. & cæteris Coelectoribus suis impetranda, Quod sibi Ruperto, utpote Rudolphi heredi, & Palatinatus possessori unico & natu maximo, jus Electoratus competat. Quare etiam postea Ruperti inter se (ut dictum) tam sollicitè & de successione & tutela pactiones inierint, & à Cæsare cōfirmari voluerint. Quare hanc legem, Vt non nisi Palatinatus Rheni possessorẽ jus Electoratus sequatur, & à Cæsare Carolo IIII.*

*Chron. Ba-
var. p. 28.*

*MCCCXXVIII.
feria VI. an-
te Osvaldi.*

*Lib. VII.
fol. 603.*

O C C A S I O

ferri, & à Pontifice Urbano VI. (pro eius ævi superstitione) confirmari procuraverint. Quare denique Ruperti Regis filius Ludovicus, apud Sigismundum Regem & Imp. in utraque Bullâ scribenda, prosapiam suam à Rupertis illis Palatinis & Electoribus recta lineâ venientem tam ambitiosè repetierit, sibi que ut Palatinatus Rhenensis possessori & heredi, & post se liberis suis Electoratum confirmari & continuari obtinuerit. Quæ omnia nimirum eo tendebant, ut quamdiu illa Rudolphi & Rupertorum progenies duraret, Ludovicianis neque ad successionem Electoratus, neque etiam tutelam legitimam ullus esset accessus. Neque verò ad hoc conficiendum quidquam efficacius inveniri potuit, quàm inductum adeo expressè jus illud eximium Primogenituræ, ut (velut oblitterato

” jam tacitè pacto illo Alternationis) deinceps
 ” non nisi secundùm ordinem illum (quem vo-
 ” cant) *genitura è linea paternali*, Electoratus &
 ” Tutela perpetuò procederet & devolveretur. Ita enim semel initio factò (& quidem ipsius Ludovici Cæs. voluntate) in Rudolphi linea;

pericu-

LEGIS DE TUT.

periculum non fuit, quamdiu ea stirps fatis
volentibus superesset, ne unquam Ludovi-
ciani rima ad successionem tutelamve pate-
ret. Quod aliàs facilè contingere potuisset,
si ætatis magis quàm genituræ illius ratio ha-
benda mansisset.

Vt autem in familia Palatina ex ista novâ
lege Tutela suam certam formam accepit &
retinuit; ita in Bavarica observamus circa i-
dem tempus itidem *legitimos tutores & curato-
res SECUNDVM LEGEM CIVILEM* (ait
Annalium quidam scriptor non spernendus)
locum habuisse: sed tamen potiozem eorum
causam semper habitam, quos pater defun-
ctus filiis, aut etiam agnatus & tutor pupillis
suis ultimo elogio ordinasset. Cuius rei ex-
emplum refertur in Ottone Rege Vngariæ &
Duce Bavarie inferioris, qui filium & nepo-
tes ex fratre suos civitatibus Landshut &
Straubingen decedens commendavit, in tu-
telam Ludovici Imp. tradendos, neglectis
Ducibus Austriæ affinibus, quos & ille refra-
gantes armis superavit: & alterum in eius-
dem Ludovici F. Ludovico Marchione, qui
filium

*Henr. Reb-
dorff. sub
Anno 1362.*

*And. Presbyt.
pag. 71. Et
Rebdorff.
fol. 422.*

MCCCLIII.

ÓCCASIO LEGIS DE TVT.

MCCCLXII.

*Idem Andr.
pag. 84. &
Rebdorf. fol.
452.*

filium suum Mainhardum Comitem Tirolis,
neglectis patruis & matre, educandum com-
misisse dicebatur quibusdam nobilibus terræ
& consiliariis suis, qui & contra voluntatem
patruorum illum aliquandiu gubernarunt:
donec exortis inde turbis (quibus nunquam
ferè ista tutelæ quæstio caruit) res aliter Mar-
te fuit decisa. Cuiusmodi exempla sine
dubio & plura reperiri poterunt. Quæ ut
sunt omnia notatu dignissima, ita liquidiùs
intelligentur, Lector amice, si ad Arbo-
rem etiam genealogiæ Palatinæ (quæ
separatim excusa prostat) sub-
inde in legendo oculos
reflexeris.

QVOD ait, *Si Principem Electo-*
rem mori, & heredes masculos
legitimos Laicos defectum eta-
tis patientes relinquere conti-
gerit, necessario ita accipien-
 dum est, Sine ulla nimirum
 provisione sua de tutelâ.

Quam si adhibuisset, vix jam impuberes de-
 fectumque illum patientes reliquisse videre-
 tur: quia is defectus per idoneam tutoris per-
 sonam suppletus esset, ut provisione Legis o-
 pus non foret. Semper enim (quod vel Bro-
 cardica tralatitiè ingerunt) provisio & dispo-
 sitio hominis præcedit & excludit provisio-
 nem Legis: neque hæc ferè locum habet, nisi
 ubi illa deficit, pactis conventis aut testamen-
 tis nullis extantibus. Et, Expressum facit ces-
 sare tacitum. Id quod præcipuè in Tutelis
 locum habet ab omni antiquitate, inde à
 XII. Tabulis per omnem temporum seriem,
 tam stantis Reip. quàm sub Cæsaribus, &
 florente jurisprudentia: quo ævo generalissi-

L. 9. §. 1. D.
de tutela act.
L. 11. D. de
test. tut.

Novella
CXVIII.

Lib. XI. de
Legib.

L. 1. C. de
sacros. Eccl.

Tull. 1. Tu-
scul. Terul.
de testim. a-
nima, cap. 4.

mè scribit Vlpianus : *Semper legitima tutela ce-
dit testamentaria*. Et, *Sciendum, quamdiu vel
speratur testamentaria, cessare legitimam*. quod
peremptorium verbum SEMPER nullum pe-
nitus casum relinquit, ubi testamentarium
præveniat legitimus. Ne quidem mater aut
avia, quarum tamen erga gnatos & nepotes
affectus tenerrimos quis nescit? ita volente
ipso patre Iustiniano. Adeo nihil hoc uno,
primo pariter & novissimo jure, certius firmi-
usque habetur. Et multis ante sæculis Plato,
ubi perfectissimam felicitis Reipublicæ ideam,
qualis optari & somniari quàm sperari aut in-
stitui facilius potest, descriptam exhibet;
hanc juris partem neque omisit, neque aliter
constituit. Neque fanè aliter ipsa ratio & à
luce naturæ sensus communis dictat. Quis
enim non maximè velit sub exitum vitæ dere-
bus suis liberè disponere? facultate non ite-
rum rediturâ, & immortalitatis Animæ etiam
apud Gentes argumento certissimo. Præfer-
tim verò quis non maximè consultum cupiat
liberis, jamjam relinquendis? Aut quis melius
credendus est eis consulere & velle & posse,
quàm

quàm qui genuit & eduxit? Non ullus Prætor aut magistratus: nam is parentum iudicium sequi jubetur. Ne Lex quidem publica. Non dicam hoc loco, quàm prudenter ea apud Romanos instituerit, ut qui sperarent successionem (ait Ulpianus) iidem tuerentur bona cum pupillis: quod Soloni certè Atheniensium sapientissimo Legislatore quare non placuerit, teste Laertio, causa non est obscura. Hoc dicam. Lex publica utut benè & salubriter ordinata, tamen cæcum surdumque quiddam est & fortuitum, rationem in specie velutque examen non tenens personarum, quibus id officii cum fiduciâ possit imponi; id quod iudicio paterno oculatissimo per anxie discernitur. Et quidem vel extraneus pupillum instituens & tutorem ei dans, suo quodam & certo consilio ductus creditur. Quid pater? cuius affectum & σοφὴν nullus alius vincit. *Amicissimos, ait Paulus, & fidelissimos parentes liberis tutores eligere solere.* Legi igitur hac quidem parte iudicium illud paternum, & prudentum sententiâ, & ab ipsa Lege, meritò longè præfertur: τὴν γὰρ τῶν τελευταίων

L. 11. D. de confirm. tut. & Cod. eod. L. 21. de curat.

L. 1. D. de legit. tutor.

L. 4. D. de confir. tut.

L. 36. D. de excus. tut.

*d. Novel.
CXVIII.*

*§. ad certum
Inst. Qui da-
ri tut. test.*

*pos. §. pra-
terea. Insti.*

*Quib. mod.
off. tut. fin.*

Alciat. 3.

Parerg. c. 4.

*Ad Galat 4.
v. 1. & 2.*

*d. L. 21. D. de
curat. L. un.
C. si cont. ma-
tr. volunt. tut.
dat.*

βέλησίν τε καὶ Ἰππογῆν, ait Legislatorum alpha
Iustinianus, *περιμᾶδς βελόμεθα.* Imò & aliis
in partibus. Quid enim magis certam habet
præfinitionem ex Lege, quàm tempus finien-
dæ tutelæ aut curæ? Tamen & illud à patris
potissimum iudicio pendere non tantum Le-
ges ipsæ sinunt, sed & *θεόπνους* & ille Gentium
Doctor probat, ab eo tanquam certo & quo-
tidiano quodam usu comparationem ducens:
*ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμῳ νήπιός ἐστιν, ὑπὸ Ἰπποτεό-
πης ἐστὶ καὶ οἰκονόμος, ἄχρι τ' αὖτε πατρός.*
Tantum patriæ providentiæ simul & potesta-
ti (in qua nimirum Dei imago relucet) non so-
lum politica sapientia, sed ipse Spiritus San-
ctus tribuit. Neque verò magis sive libero-
rum sive parentum refert, quamdiu sub tuto-
ribus sint pupilli, quàm sub quibus. Et non
dubito inveniri homines, qui prope mallent
orbi & *ἀπαῖδες* decedere, quàm liberos relin-
quere eorum arbitrio expositos, quibus mini-
mè vellent. quorum sanè sollicitudinem in a-
versandis non minus quàm expetendis, recu-
sands quàm advocandis tutoribus, magistra-
tus sequi itidem legibus jubetur. Adeo vix
optan-

optandi essent liberi superstites, quibus non
liceret de educatione & tutela ex animi sen-
tentiâ prospicere: adeo vix optanda testamen-
ti factio (res quam etiam favor publicus pro-
sequitur) in qua ista pars curæ paternæ locum
non haberet.

*L. 5. D. quæ.
test. aper.*

Et hæc ut sunt apertissima, neque melius
apud ullum tribunal, quàm ipsam sani homi-
nis conscientiam, præsertim qui norit quid sit
patrem esse, confirmari possunt; ita minimè
per Bullæ Carolinæ istum locum, quoad Ele-
ctorum pupillos (quos sub ILLUSTRIVM elo-
gio eodem jure Cæsares haberi voluerunt)
mutata aut innovata credendum est: uti nec
mutata, non dicam nominatim & disertè
(quod fieri in abrogando veteri & certo jure
solet & debet) sed vel obliquè ullo verbo vide-
mus, nec mutandi ullam causam idoneam pro-
spicere aut suspicari possumus. Et omnino
cum micâsalis (ut nostri homines loqui amant)
constitutio ista Caroli simul & Sigismundi
confirmatio accipienda est; ut quemadmo-
dum sua singularia & novè statuta habet, ne-
que pauca, neque levia, quæ præter jus com-

*C. de tut. &
curat. illust.*

*L. 27. C. de
testament.*

*L. 32. C. de
appell. Gl. in
c. cupientes.*

De elect. in 6.

mune in ista Electoria legitima tutela nobis introducit (figillatim mox nobis enucleanda) in quibus meritò valere & vigere debet: ita rursus ultra eos terminos non extendatur interpretatione licentiosâ, neque convellat aut labefactet ea quæ aliâs Tutelarum naturæ sunt propria, & certissimam habent à jure publico ordinationem, heic verò non attinguntur. Veluti, ut Tutor certis causis suspectus, itemque à parentibus recusatus, ad tutelam non admittatur, aut admissus removeatur: ut salvam pupilli rem fore caveat, & arbitrio boni viri, non pro animi libidine in tutela versetur: ut testamentaria parentum provisio (ipso Titulorum ordine designata) omni modo præcedat: & si quæ plura sunt talia, quæ heic neque ullo verbo sunt sublata, neq; verò tolli salva ratione, citra gravem & parentum & ipforum pupillorum injuriam potuerunt.

At verò dices, Si licere patribus de tutela testari nihilominus quàm antea Bulla utraque volebat, cur non uno verbo id exprimebat, *AB INTESTATO*, vel *NISI testamentum aliter velit*, aut quod supra in limine supplebatur,

SINE

SINE *alia provisione paterna?* vel Iustiniani
 verbis, aptissimè heic usurpandis, τῶν Testa-
 mentαρίων μόνων Ἰππερόπων περιλαμβανόντων.
 quod sanè factu facillimum fuerat, & factum
 fuisse magno redemptum vellemus. Neque
 omissum (credo) fuisset, si cogitasset Legis-
 lator, unquam aliquem de hoc dubitaturum.
 Sed quia infectum fieri factum nequit, vicif-
 sim ego neque paullo iustius ex te, quisquis
 es, quærere instituem: Si ademptam Electo-
 ribus nostris hanc facultatem testandi (quæ
 omni jure, ab omni ævo, apud omnes gentes
 patebat) alterutra Bulla volebat, cur ipsa u-
 no verbo non id exprimebat? exemplo Feu-
 dalis legis, quæ in suo foro rem claram fecit
 tribus verbis: NULLO TESTAMENTO OB-
 STANTE. Nam illud quidem quod tu requi-
 ris, necessarium valde non fuit: quia per se sub-
 sistit, quod stare non prohibetur, Et quod non
 prohibetur, permittitur. Istud quod ego de-
 sidero, erat factu omnino necessarium, ut in
 novo jure & insolente condendo, ubi usur-
 pare illud asperum deinde velis: DURVM
 QUIDEM, SED ITA LEX SCRIPTA
 EST.

d. Novella
 118.

*Tit. De suc-
 cess. feudi.*

*L. ult. C. de
 appellat.
 L. 5. D. de
 probat. §.
 permittum.
 Inst. de Tut.*

*L. 13. D. qui
est à quibus
manumis.*

*L. 17. §. hoc
edictum. 26.
D. de iniur.*

E S T . Et heic locum habet, si alibi uspiam, elegans sententia Vlpiani, quam in conden-
dis Edictis tenendam monet: *Ea quæ notabili-
ter sunt, nisi specialiter notentur, quasi neglecta
videri.* Quid autem notabilius, quid mayo-
ris momenti, quid durioris gravaminis esse
poterat, quàm testamenti paterni partem san-
ctissimam, tutoris dationem restringere, &
Principi Electori restringere? Et hoc non ex-
pressam sanctionem merebatur? Imo certè (si
bene eius ævi morem novi) non sine proluxa
præfatione & ætiologia operosâ, tam novum
jus Cæsares, si ullam eius condendi causam
habebant, in litteras relaturi erant. Quod quia
apice nullo hoc loco non dicam expressum,
sed tactum est, idque in tam diffuso & ampul-
loso scribendæ legis genere, ubi otiosorum
conduplicatorumque & verborum & senten-
tiarum tanto major copia exundat, quanto
minori litterularum impendio res tanta cave-
ri, & dubietas omnis præverti poterat; quis
sanus credat, aut Imperatori hoc tum in men-
tem venisse, ut testamenti factionem summè
favorabilem, in casu summè favorabili, Ele-
ctoribus

etoribus suis (quibus auspicia dignitatis suæ debet) velut infra communem privatorum hominum sortem depresso, restrictam vellet; aut verò etiam Electores ipsos, condendæ legis primos suffragatores, tam duræ & gravi conditioni, ad incredibile suum pariter & posteritatis suæ præjudicium, unquam fuisse consensum accommodaturos? Ex quibus quidem erant ipso eo tempore, qui testamenta talia magno consilio jam condita habebant (& ipse adeò Palatinus, Ludovicus inquam Ruperti Regis F. in cuius gratiam utramque Bullam suam Sigismundus Rex & Imp. conflavit) & condita subinde recondebant, recudebāt, renovabant: quæ & à nemine mortalium impugnata (nedum per Bullas damnata & rescissa) ad effectum suum ex voto pervenerunt, ut est alibi à nobis fusiùs expositum. Et quid, obsecro, melius nos docere potest, utrum hanc testandi liberam facultatem Electores per Bullam à se abdicarint, quàm eorum facta pone subsequuta? quando optimus Legum interpretres habeturus. Quemadmo-

*Annis 1413.
1426.
1427.
1436.*

*L. 37. D. de,
Le. ib.*

qui autumant, à testando abstinere voluissent & debuissent; ita si nihilominus & multo post & incontinenti ab eâ conditâ, & liberrimè super tutela sua testati sunt, & nemo id impro-
bavit aut impugnavit, apparet manifestè mē-
tem illam minimè fuisse. Quid si etiam Cæsa-
res ea testamenta confirmarunt, & à testamen-
tariis eiusmodi tutoribus electi ipsi creatique
Imperatores fuerunt? et vicissim tutores illi
& à Cæsaribus, & à Collegis agniti, omnia e-
lectoriam munia rite & ordine obierunt? Peri-
culum potiùs foret, si qua lex talis unquam
fuiisset, qualis à nonnullis fingitur, ne percon-
trarium usum prorsus rescissa & abolita habe-
retur.

Albertus II.

1438.

Fridericus

III. 1440.

Castr. & Dd.

in d. L. 37.

De Legib.

Sed vivat vigeatque, quam diu hæc machi-
na stabit, Lex illa, qualis perscripta est: neque
erit quod succenseamus aut malam gratiam
habeamus Sigismundo, ob omissam illam li-
mitationem, *Si non aliter testamento cautum
fuerit*, ubi penitus inspicientes observabi-
mus, neque nullam eum huius rei significa-
tionem dedisse, neque solum ex Imperatori-
bus & Legum conditoribus tali silentio tam
necessa-

necessariam exceptionem dissimulasse. Sigif-
 mundus igitur non simpliciter fratrem aut a-
 gnatum tutorem fore dixit, sed veluti para-
 phrasten aut glossatorem Caroli agens, con-
 sultò addidit, neque otiosè, *DE IVRE tutor*
esse debeat & curator. quid nisi digitum inten-
 dens ad eum casum, quo juris remedio & pro-
 visione legis opus sit? quod est, si testamen-
 tum paternum non sit, aliàs utique effectu suo
 non cariturum. Neque enim id fieri non debe-
 re, ullo verbo uspiam tota Bulla innuit; sed
 nullum casum relinqui voluit, ubi etiam pa-
 tre tacente pupillo tutor deesset: at qui tuto-
 rem tantùm temporarium, non continuato-
 rem tutelæ & usurpatorem dominii ageret.
 Illo igitur casu quo juris provisio imploranda
 est, injungit, onerat velutique damnat fra-
 trem aut agnatum (ad pupilli nimirum illius,
 non tutoris, favorem & commodum unicè
 intentus Cæsar) ne pupillum illum indefen-
 sum relinquat, néve id quidquid est oneris de-
 fugiat; sed ut vel invitus tutor & curator eius
 esse *DEBEAT* usque ad debitam ætatem, quâ
 completâ jus omne Electoratus ei *TENEAT*

Teutonico,
Durch Recht.

„ T V R & D E B E A T protinus assignare. Hoc
 nimirum solum & unicum (si verum ama-
 mus) & vult & dicit utraque Bulla, neque a-
 liud præterea quidquam. Non statuit, ut u-
 „ num huncce Agnatum pupillus pro tutore a-
 „ gnoscere, & sine exceptione ulla irrefragabi-
 „ liter (etiam paternis Manibus, ut ita dicam,
 „ reclamantibus) accipere, eique se & sua pro-
 „ no vertice submittere debeat : neque tu vel
 adhibitis fidiculis tale quid Sigismundo un-
 quam expresseris. De pupillo eiusque officio,
 verbum nullum. Solummodò Agnato in ca-
 su illo juris necessitatem suscipiendæ ad suum
 tempus, tumque iterum bona fide resignan-
 dæ tutelæ imponit: ut solus ille in legem hanc
 peccare, vel non suscipiendo, vel supra tem-
 pus præfinitum detentando tutelam, & in
 pœnam incidere possit.

L. 2. C. de
 legit. tutela.

Deniq; quod hoc loco D E I V R E fieri sta-
 tuit Sigismundus, huic plane geminum ger-
 manum est, quod olim Impp. Diocletianus
 & Maximianus Asclepiodoto cuidam re-
 scripserunt : *Ad agnatos I V R E L E G I T I M O*
sollicitudinem tutela pertinere, manifestissimum
est. Si-

est. Sigismundus ita extulisset: *Agnatos DE IVRE agnatorum defectum ætatis patientium tutores esse debere.* Ex quo tamen nemo (opinor) inferet, alium quàm agnatum paterno testamento nominari non posse: nisi quidem cum inepto illo Prætore, apud Scævola hoc ipso nomine stuporis & inscitiae damnato, ludibrium intelligentibus debere velit. Sed non faciet, qui modò Iustiniani Elementa primo studii anno degustaverit. Nam & ille statuit: *LEGE agnatos tutores esse.* Sed quibus? *Quibus testamento, ait, datus tutor non est.* Et iterum: *LEGE XII. Tabularum ad tutelam agnatos vocari:* Sed quo casu? *Ab intestato, ait disertè, si aut omnino non fecerit testamentum is qui poterat tutores dare, aut quantum ad tutelam pertinet, intestatus decesserit.* dicas è Platone expressum. *ἐὰν ἡ παραγίαν μὴ διαδέμνηται τελευτήσῃ τις, ἢ τῆς τῶν ἰπτερόπων αἰρέσεως ἐλλείπῃς.* Quin poterat & hæc quoque verba compendifacere Sigismundus, *DE IVRE*, quæ subaudituri nostra sponte eramus, quamdiu jus vetus & receptum de Testamentis, ab eo non expressè mutari & antiquari videre-

L. 37. D. de excusat.

Instit. De legit. tut. in pr. §. 1.

mus: quod neq; ipse præ se fert, neque id faciendi causam ullam habet, neque verò ita leviter & obiter velut aliud agendo facere potuisset.

Enimverò habemus & alias Cæsarum nostrorum Germano-Romanorum constitutiones, non minus solemnes, in publicis Imperii Comitibus promulgatas, super conjunctissimâ Tutelis Successionum materiâ; quæ cum Testamenti minimè meminerint, eandem tamen exceptionem non tantum faciliè admittant, sed omnino requirant: Maximiliani inquam Augustæ Vind. Anno M D. ac Caroli V. Borbetomagi Anno M D X X I. editam: quarum summa ita sonat, à magno viro contracta in hunc modum: NEPOTES neptesq; *Avi suis in patris matrisve locum, cum eorundem fratribus & sororibus simul succedunt.* FRATRVM *sororumque liberi, cum Defuncti fratribus & sororibus simul succedunt in stirpes.* *Contrariis consuetudinibus penitus abrogatis.* Quid audio? Itane nepotes avo, aut ex fratre nepotes patruo & avunculo heredes necessarii & æquales semper erunt? neque patrifa-

P. Denais.
Jur. Camer.
Tit. 291.

trifamilias liberum integrumque erit, pro arbitrio aut inæquales inter illos partes facere, aut etiam fratres fratrumve filios in totum præterire? Ita fanè (diceret aliquis) Lex scripta est, nec distinguens, nec à nobis distinguenda; non sine derogatione, & mandato ad iudices ut ita deinceps decernant. Sed benè habet, quod hoc etiam loco DE IVRE communi, scripto, Cæsareo ita habere, in textu additum est: id quod ignorare nos non patietur, testati causam integram salvamque fore, & exceptam semper intelligi, non minùs quàm illam de pacto convento, toto jure frequentissimam, NISI ALIUD PACTVM FVERIT vel CONVENERIT. Idque fit utrumque interpretatione minimè audace aut violenta, sed facili, percommoda, juri & æquo summè consentanea; atq; ideo frequenti & consueta, imò perpetua, ordinaria, solenni, & pro expressa semper habenda, etiam sic ubi in textu Legis fortè desideretur. Neque enim semper tam enixè & (penè dixerim) anxie, cautio illa de excepta TESTATI causa posita reperitur, ut quodam loco à Iustiano,

Vulgò dicimus: Ding bricht Recht.

Novella.

XXII.

niano, in gravissima lege multorum capitulo-
 rum sub ipsum initium præstruitur; ὥς τε ἅπαν-
 τα ὅποσα ὁ διαθέμενος διατάττοι διὰ τῶν τριέτων,
 εἴτε ἀνὴρ, εἴτε γυνὴ καθεσῆκοι, ταῦτα κρατεῖν. νομο-
 θετεῖται μὲν γὰρ ἕκαστος ἑαυτῷ εἰκότα, καὶ
 ἔστω νόμος ἢ τέστι βελή. et Legem illam suam
 tantum in intestati casu locū habituram pro-
 testatur, εἰδὲ μηδὲν ὁ διαθέμενος εἶποι ἢ διατυπώ-
 σειεν, τὴν καὶ ταῦτα ὁδὴ ἡμῖν ὁ νόμος κείσθω. Sed
 & si per festinationem adeoque oblivionem o-
 missa foret, nihilominus in omnibus legibus
 aliis & semper posita tacitè intelligitur. Au-
 sim dicere, penè pro superflua Legislatoribus
 nostris habitam, neque dignā quæ semper
 nominatim inculcetur; sed perinde indiffe-
 renter modò appositam, modò omissam: ut-
 pote quæ per se nunquam non insit, nusquam
 non se ingerat ipsa, & sua sponte in omnium
 animis subnascatur. Atque ita (ne longiùs
 abeamus) Maximilianus & Carolus V. in
 duobus illis capitibus eam ponere non cura-
 runt. Idem Carolus octennio postea in pecu-
 liari & nobili illa decisione tertii casus, de suc-
 cessione patruelium, Spiræ Nemetum edita,
 vel po-

vel potius Caroli formularius aliquis paullo emunctioris naris, eandem non omisit, tamen uno tantum verbo, nec nisi semel aspergere contentus: *Wann einer vnterstirt abstirbt*. Idemque Summator fideliter repræsentavit: *Consohrini, Patruelles, Amitini, nullo existente Defuncti proximior, eius ad se delatam hereditatem* AB INTESATO *partiuntor in capita. Contraria consuetudines facessunto*. Quod ut nihilo fecius in prioribus duobus capitibus Maximiliani & Caroli V. supplendum, subaudiendum, subintelligendum palam est; ita idem Carolo IIII. & Sigismundo (quorum quidem minus cultis temporibus quidvis condonandum esset) benigna interpretatione non gravatim accommodabimus, si veteris certique juris rationem incōvulsam tueri velimus. Tantum abest ut violatæ Legis dicam formidemus, quæ nulla comparet. Imo unica & prima Lex est, ubi tabulæ testatrices non rarsæ, non cancellatæ neque vitiatæ extant, eas vim Legis obtinere. *Vti quisque legasset super pecunia tutela ve sua*, ITA IVS ESTO: 1550

νόμος ἡ τέταρτη βελλή. Et hanc ipse sibi Octavius Augustus alicubi indixit,

-----suprema voluntas

Quod mandat, fierique jubet, parere necesse est.

Denique, ut nominatim ad rem nostram statuit Plato, ἡ τῶν Ἰππερέπων αἵρεσις κατὰ τὰ γραφέντα γυγνέσθω κυρία.

S I N G V L A R I A.

Quid ergo heic novi fancitum, dicet aliquis, quod non prius fuerit? aut quid opus erat ista Bullæ provisione de Agnatis, quos aliàs jure communi & à Lege vocari nemo dubitabat: si non hos solos & perpetuò Tutelam istam obtinere voluit? Imò verò opus erat vel maximè, si non ad aliud, saltem ut sciremus, Matris aut Aviæ (quæ jure Justiniani perhonorificè & enixè ad tutelam vocantur) nullas heic partes esse, in hac tutela Electorali. Quod jus ut summa ratione subnixum, & ad avertenda multa incommoda comparatum, ita præ aliis nationibus Germaniæ nostræ pro-

*Auth. Matri
C. quan. mul.
tute. offic.
Novella. -
CXVIII.
cap. 5.*

SINGVLAR-
RE I.

stræ proprium & singulare obtigisse, grato animo agnoscere fas est. Quid enim in amica & sorore eius Gallia? *Quod si Rex intestatò decederet* (ait eruditus & gravis scriptor) *vetus est querela, an mater, an uxor, an proximi præferantur? Quæ quia nunquam nisi vi & tumultu finita est, cur eam jure & Legibus definiremus?*

P. Aerodius
Quæst. An-
deg. lib. IIII.
Pandect. Tit.
19. De Tutel.
cap. 1.

At nos in nostro Imperio rem clarè decisam habemus & servamus.

Sed sunt præter hoc singularia & alia complura, eaque valde notabilia, & tot ferè quot verba, præsertim si Sigismundi contextum inspiciamus: qui cum caput istud Bullæ Carolinæ velut ex professo melius & clarius facere studuerit, commodissimum fuerit illius verba cum Carolinis conjungere, & simul utrisque enucleandis operam impendere.

ex tunc senior frater] Non ergo fratres aut consanguinei omnes, ut eodem gradu positi, secundum jus civile; neque plures ex iis, majores & idonei: sed unus & solus inter hos SENIOR. Sano consilio vitandæ discordiæ. Quia omnis potestas impatiens consortis: *ἐἷς κοίτην & ἕσσω.*

L. 9. D. de
legit. tutel.
§. cum autē.
Inst. de cap.
demin. No-
vel. 118. c. 2.
SING. II.

MCCCLVI.
die S. Iohan.

Frater] hunc solum posuerat Carolus .
Sed subaudiendus est necessariò etiam *Fratris*
filius , quando & Nepoti locum dat Sigismun-
dus . Idque etiam exemplum Rupertorum se-
nioris & junioris (ut qui fratris eius filius erat)
inter quos ita convenerat , *ut alter alterius libe-*
rorum tutor foret , à Carolo Imp. ipso anno e-
ditæ Bullæ confirmatum , satis evincit . Sed
quid ea conventionem opus fuit (dicet ali-
quis) si jure Bullæ recenter latæ tutela alteru-
tri suo casu jam competebat ? quæ paciscen-
di causa ? Quæ , nisi quod & testandi facul-
tas utrique competebat ? Ne itaq; testamen-
to alter alteri tutelam interverteret , visum il-
lis pacto reciproco se invicem obstringere .
Quod notandum . Heic verò Fratri Sigis-
mundus & alios Agnatos adjungit , ex mente
præsumpta (ut puto) ipsius Caroli , & juris
communis tramites sequens .

Nepos] Vbi Fratris filius , de quo modò
dictum ? Subaudiendus itaq; hoc quoque lo-
co . Sed scrupulus hic mihi , & nubecula an-
te oculos , an & per rerum naturam casus hic
contingere possit , ut fratris primogeniti filio
secundo-

secundogeniti nepos per ætatem tutor idoneus existat? Rarum contingens, vix singulis sæculis, si possibile. Itaq; *Nepos* fortè hic accipiendus pro ipso fratris filio, quem & *Nepotem ex fratre* Latini dicunt. Imò & quid si *NEPOTEM* paullo laxius, minus propriè accipiamus, non tam pro genito ex fratris filio, quàm agnato alterius gradus, qui tamen defuncto junior fuerit? quæ vulgaris hodie est significatio vocis *Neue*, extantis hoc loco in exemplari Teutonico: *Neue oder negste Mag/* *Nepos* & *consanguineus* ait, non, *aut consanguineus*, quasi *συνώνυμα* & cognata jungens. Quam quidem interpretationem *Nepotis* nemo mirabitur, aut duram putabit, qui observabit Sigismundum nostrum ingressu huius Bullæ pari acyrologia Ludovicum Palatinum terque quaterque *avunculum suum* vocare, qui erat veri avunculi eius pronepos; itemque Rupertum præseniorem vocare *patruium* eiusdem Ludovici, qui erat frater proavi illius. Quæ nominum cognationis confusio & improprietas eo ævo non fuit infrequens, aut in vitio habita. Quis autem ho-

*Chronic. Ba-
var. pag. 151.*

diè ferret Livium nostrum Boiorum, qui Philippum Palatinum Friderici Bellicosi *avunculum* vocat? quem *aviaticum* meliùs dixisset, quippe ex fratre nepotem.

SING. III.

*L. 1. & Au-
th. Sicut C.
de legit. tut.
Novel. 118.
cap. 5.*

Consanguineus] Agnatus nimirum, è *linea geniturae & paternali*, ut mox subiicit. Exclusis igitur cognatis, qui aliàs jure civili novissimo agnatis exæquati; adeo ut cognatus gradu proximior agnato remotiori in tutela præferretur.

Proximior] non addit, *et Senior*. Fieri enim potest, ut in linea ista & ordine geniturae (quam vocat) proximior sit natu minor aliquo in secundo ordine secundogenitorum: cui tamen nihilominus præferretur. Inter fratres tantum senior præfertur, inter agnatos cæteros proximior. Supplendum tamen est necessariò (quod neutra Bulla expressit) proximiozem istum saltem annos legitimæ huius ætatis completos habere debere, neq; ipsum tutoris curatorisque egere. Vt hoc quoq; argumento appareat, non verbis solis Bullarum inhærendum, sed interpretationem Iuris assumendam.

*Arg. L. ult.
in pr. C. de
legit. tutela.
Weichbild.
artic 49 §. 1.*

in linea genitura] Supra dixit, *ordine genitura*, item, *è linea paternali*: quæ omnia eodem pertinent, ut solius lineæ primogeniti, quæ pro tempore fuerit, ratio habeatur; secundogenitis cum suis liberis semper locum cedentibus, etiamsi gradu propiores aut ætate potiores forent. Idque est vel maximè à jure communi alienum, quod solius gradus rationem ut in successione, ita & tutelis perpetuò habet. Saxonicum etiam proximorem semper agnatum vocat, sed gradu. Hic autem sola fors illa nascendi dominatur, & primogeniti non tantum persona, sed & linea (diversâ omnino à Maioratu, quem vocant, conditione) eximiâ ista prærogativa gaudet.

SING. IIII.

Specul. artic.
23. *Weich-*
bild. artic. 49.

Laicus duntaxat] Hoc quoq; Sigismundus de suo addidit, & Carolo, & juri communi, quo non legi Clericos à tutela propinquorum arceri. Imo quid magis ad sollicitudinem Antistitum pertinere debet, quàm viduarum, orphanorum, mente laborantium, & eiusmodi miserabilium personarum cura? Itaque Concilio quodam Chalcedonensi,

SING. V.

L. 19. & 20.
C. de Episcop.
and. L. ult.
C. de curat.
furio.

Cleri-

Clericus non omnino excusatur à tutela quæ Legibus obvenit. Et nimis durum videtur, quod in causa Geminii Victoris presbyteri, qui testamento Geminium Faustinum presbyterum tutorem nominaverat, à Cypriano in Concilio Chartaginensi fuit rescriptum.

dicti pupilli] Sed & cæterorum eius fratrum & sororum natu minorum, donec iste primogenitus legitimam attigerit ætatem. De quo infra.

SING. VI.

§ Item in vi-
ti. Inst. de
Curator.

L. 27. §. si
pecuniam.
D. de minor.

T. Livius
Decade III.
lib. 4.

et juvenis] post pupillarem ætatem usque ad annum XVIII. & quidem eo usq; vel inviti: licet jus commune minori invito Curatorem non obtrudat, si non à mente aut moribus laboret. Signanter autem dicitur IUVENIS, qui vulgo *Minor*: quomodo & Caius uno loco quater *Juvenem* pro minore usurpat. Andronodorus tutor ex testamento Hieronis Syracusii, cæteros tutores submovens, apud Livium, IUVENEM iam esse dictitat Hieronymum (erat autem XV. tunc ferme annorum) ac regni potentem. Suaves autem Longobardi veteres, qui ad eam usque ætatem

tem

tem XXVIII. annorum juvencos suos INFANTES dicebant, ut in eorū Legibus multis locis legitur. Plus est quod Hieronymus notat alicubi: *Nec miremur Barbaram linguā habere proprietates suas, cum hodieq; omnes filii vocentur INFANTES.* A quo loquendi usu hodiernos *Infantes Hispaniarum* quidam non ineptè deducunt. Sed & *Rupertum* (fuit is primogenitus Regis cognominis) *Clementis infantem* in Archivis legi, quo tempore sponsalia eius cum Catharina Caroli Galliae Regis filia pangebantur.

*Quest. in
Genesim.*

Prescripta devolventur] atque adeo jam devoluta sunt, juris effectū, exercitio eorum & usu apud Tutorem versante. In Teutonico exemplari heic est: *An den Jungen solich erbe vnd würdigkeit gefallen ist.* Largiter igitur errant, & nescio an non aliquid maius Tutelā & sublimius affectare videantur, qui scribunt, Electoralem Tutorem jus electionis cum officio sive connexis proprio jure ex Bullis habere, non tutorio nomine, vel ratione tutelæ aut curæ: Electoralem verò heredem, nullum tale jus, nullam eius proprietatem, vel

L. 27. & 33.
D. de admi-
nist. & peric.
tut.

Ad Galatas
cap. 4.

„ actu vel potentia, ut nec nomen ELECTO-
 „ RIS habere, donec ipsi legitimam ætatem
 „ assecuto ea omnia à Tutore assignentur, qui
 „ eatenus jus in illis quæsitum habuerit. Quid
 „ adhæc Paulus Iurisconsultus? *Tutor*, ait, *qui*
tutelam gerit, quantum ad providentiam pupilla-
rem, Domini loco habetur: id est, ut ipse alio
 loco exponit, *eandem diligentiam circa admi-*
nistrationem rerum pupillarum, quam paterfa-
miliæ rebus suis ex bona fide præstare debet. Imò
 quid Paulus Apostolus? *Heres quamdiu puer*
est, nihil differt à servo, cum sit DOMINVS O-
MNIUM, KYPIOS PANTON ὡν: sed sub
 tutoribus & actoribus est usque ad tempus quod
 pater præscripserit. Ille ergo verè Dominus
 est, & jus omnium ad eum jam esse devolu-
 tum testatur Sigismundus: Tutor autem non-
 nisi vicariam rebus pupillaribus, & sic alienis,
 operam & ministerium accommodat: resti-
 tuturus suo tempore omnia, die er (verba sunt
 Caroli) als ein Vormunde ingenummen hat. Qui-
 bus quid clarius?

DE IVRE] Teutonica Bulla (utroq; e-
 nim idiomate hanc Sigismundus perscripsit,
 utram-

utramq; in membrana, signaculo aureo pen-
fili ornatam) heic habet, Durch Recht. Sed
tanti fuerit, locum istum semel totum adscri-
bere ex Archetypo ipso Chrysobullato, qui
ita habet: Vnd soliche nachfolge vnd anfallē sollent
also / als oben geschreiben steet / vnuerandert ewiglichen
gehalten werden / Also ob daz were / das eniche Pfaltz
graue by Rine vnd des heiligen Rychs Erbttruchseß /
von todes wegen abginge / vnd eliche erben Mansge-
schlecht Lehen hinder ime ließ / die noch nit zu iren tagen
komen weren / so sal der eldeste Bruder / Neue / oder
nechster Mag / des / der also von todes wegen abgan-
gen ist / ob derselbe auch kenne Bruder gelassen hette /
desselben Kindes oder Jungen / an den soliche erbe vnd
wirdickid gefallen ist / durch Recht fürwesser vnd für-
munder sin / als lange biß das dazselb Kind oder Junge
zu sinem rechten alter komet. Vnd alsbalde es darzu ko-
met / so sal ime der fürmunder soliche recht / stymme /
wirdikeit vnd macht der vorgeñten Kure / vnd aller an-
der angefallen rechte / ane allerley widdersprach /
genßlichen abetreden / vnd ime die ynnantworten / ane
alles verziehen. Vnd wir haben soliche recht alter / en-
nem Romischen Künige zukünftigen Keyser zuerwelen /
gesetzt / daz daz achtzehen jare sin sollen. Aber Herzog-
thum / Fürstentum / vnd ander werntlich Herschafft
zuuerwesen / wollen wir daz soliche alter gehalten wer-

de / als von vnsern Vorfaren Römischen Keyseren vnd
 Königen darzu gesetzt ist / *re.* Vbi Durch Recht quid
 est, nisi per legem, scilicet ab intestato? ut
 in Ordinatione Imperii Politica anno M D
 XXXXVIII. publicata, Das ein ieglicher
 Vorinunder / er sey gleich in Testamentsweis verord-
 net / oder durch das Recht / oder Richter gegeben &c.
 Quorum duorum locorū comparatione quid
 clarius? Sed accedat his etiam tertius, in quo
 velut speculo nitidissimo hanc interpretatio-
 nem oculis cernamus, & indubitanter reco-
 gnoscamus. Est autem illud Saxonicum, ita
 habens Articulo XXIII. *Vbi filii inennes exi-*
stunt, agnatus expeditorias accipit res, & in his
eorum usque ad annos pubertatis tutor erit. Quo
 loco Glossa annotat, *Quod tutoria legitimo-*
rum triplex invenitur. Prima quæ DE IVRE
fit, ut est agnatorum, qui ex parte gladii ad id nati
sunt, necessarioq; tutelam acceptant, ut Instit. de
legit. agnat. tut. §. quod autem. Secundo fiunt
ex fide, quia fidei sibi testator, & committit tuto-
riam &c. Quod ideo etiam adscripsi liben-
 tius, ne quis testamentariam tutelam Saxoni-
 bus ignotam putet: cum quidem supra eam
 agno-

in Teutonico
 est, Von
 Recht.

agnoscant & Fiduciariam, qua pater vivus & valens suo arbitrio liberis tutorem coram iudicio dare & constituere potest. Quam & ipsam prævalere volunt Legitimæ agnatorum tutelæ, ut docet memorabilis Glossa ad hanc rem nostram unicè faciens, & quasi data operâ ad hunc nodum secandum comparata, quæ ait: *Iure & consuetudine potest unus tutores pueris eligere suis, omisso agnato vel consanguineis, quibus DE IVRE incumbere deberet tutela.* Quid præterea? *Et ut sic, omissus agnatus nihil ad tutoriam habebit.* Addit deniq;: *Et ut sic electi tutores per sententiam eligendi necessario veniunt, qui & confirmari debent.*

ad Weichbild.
Artic. XXVI.
editionis Zam-
osiana. fol.
608.

in Germani-
co, von
Rechtswegen.

esse debeat] Hoc est quod è Saxonico modo attulimus: *Tutelam de IVRE agnato incumbere.* In Germanico est: *Die Schwertmagen müssen zu Recht Vormunder sein.* Item, *Agnatos eam tutelam necessario acceptare.* quod ita redditur: *Die von Schwerthalb dazu geboren sind / Diese müssen bei pflicht Vormunder sein.* In casu nimirum juris: ita ut vicissim in casu testamenti vel fiduciæ, alio electo ipsi nihil ad tutoriam habebunt: *So sol der Schwertmag*

der Vormundschaft nicht geweldig sein. Hoc igitur Saxonibus jus est: qui quidem cum eandem Bullæ legem à Sigismundo Imp. pro familia sua Ducali impetratam habeant, (*Auream Bullam specialem* ipsi vocant) eius expositionem, sicubi sensus laboret, unde potius quàm ex isto suo jure vernaculo eos petituros putemus?

SING. VII.

L. 16. D. de
excusat.L. 20. C. eod.
§. qui tutelam. Inst.
eod.

et Curator] Carolus dicit, *Administrator*. Octavius Augustus olim, *Rektor*. Suetonius in eo: *Rectorem quoque solitus est apponere Regibus ætate parvis, ac mente lapsis, donec adolescerent aut resipiscerent*. Unus ergo & idem tutor simul erit & curator, *ἑνὶ τῷ αὐτῷ καὶ τὸν οἰκονομῶν*, ut D. Paulus vocat. Hoc quoque novè, cùm jure civili tutelæ officio defunctus, à curatione eiusdem se excusare possit, etiam testamento datus. Hic verò Electoralis administrator curam cum tutela per quadriennium continuat: tantùm usurpator domini esse vetatur.

Administrator] non tantum educator pupilli Electoralis, gubernator terrarum & ditio-

ditionum feudorumq; Electoralium, sed & ipsius Electuræ (si casus ferat) gestor vicarius, & creando Cæsari suo loco & ordine suffragator dignissimus. Cuius rei exemplum dedit insigne Otho Mosbacensis à Ludovico Clementis F. tutor datus Ludovico juniori eius filio, à quo durante tutela electus est Anno MCCCCXXXVIII. Albertus II. & postea Fridericus III. Imperatores. Ex quo consequens est, eundem Tutorem à cæteris Coelectoribus, Rhenensibus primùm in consortium Circuli (quem vocant) Electoralis Rhenensis, dein ab universis in arctissimum illud fœdus & Unionem Collegii Electoralis esse recipiendum: et pro tali porro à cæteris Principibus & Ordinibus Imperii agnoscendum. Quod & totum in eodem Othone eo modo servatum legimus.

*Chronic. Ba-
var. pa. 144.*

Existat] ait Carolus, id est, ipso jure sit necessarius tutor, ita ut & remotis excusationibus & subterfugiis quibuscunque tutor curatorque esse debeat (ut Sigismundus ait) & teneatur: et eo idoneo existente, in illo casu juris & intestati, non dativus alius sit quærendus.

SING.VIII.

L. 2. D. &
 L. 10. C. qui
 pet. tutor.
 L. 6. C. de
 suspect. tut.
 Novella. 118.
 cap. ult.

ad Welchbild.
 Artic. 26.
 & 49.

pus. Non igitur petere à Magistratu suis parvis propinquis tutorem debebit (quod jus commune requirebat, intestato nimirum patre, & matre etiam in petendo cessante) sed seipsum offerre, & confirmationem sui petere. Secundum formam quam talicasu non ineleganter præscribit Glossa juris Saxonici, in hunc modum: *Tutoria si ex morte alicuius uni cedit, is per sententiam juris se intromittere debet: demandabitq; Iudex eidem, ut pupillos protegat & tueatur, donec adoleverint.* Et alibi: *Tutela omnis à Iudice vel ab officio auctoritatem habet suam. Vnde si tutela alicui incumbit per mortem agnati vel alterius amici, Consules civitatis adire debet, pupillos per manum adducendo, defectumque pupillorum exponere, & quod tutela eum concernat declarare, offerendo se; Si & in quantum mater puerorum admittere tutoriam vellet, curaret facere in tutoria id quod verum decet tutorem &c.*

Donec debitam } Carolus ait, *Donec Senior ex eis legitimam aetatem attigerit.* Quid ergo de cæteris nati minoribus filiis fiet? quæret aliquis. Sed convenit (ut video) ex verbis &

verbis & mente utriusque Bullæ, illos quoque in senioris sui fratris, jam legitimæ ætatis effecti, tutelam recasuros. Idque congruit cum jure communi, in legitimo nimirum & dativo tutore, non item testamentario, cuius officium in cæteros pupillos, uno eorum majorenne facto, nihilominus perdurat: idque vigore & perpetuo favore *de legitimis* paternæ, cui semper (ait ibi Vlpianus) cedit legitima tutela. Quam distinctionem tamen Bulla heic non habet. Illud autem hoc loco novè & singulariter contingit, quod novus hic Elector præter jus commune ante XXV. annos, ut aliis sublimioribus muniis, ita & tutelæ fratrum suscipiendæ idoneus habebitur. Sed quando istorum minorum filiorum tutela & cura finietur? quæret non abs re aliquis: siquidem in solo Principe Electore ætas legitima hac Lege aliquot annis contractior constituitur.

L. 9. §. 1. D. de tutelis.
L. 3. C. de testament. tut.

SING. IX.

SING. X.

L. 5. C. de legit. tut.

ætatem legitimam] Sigismundo *debitam*.
Octavio Aug. *adultam*. Teutonicò *elich* munda
dig alter. *Ehelich* est Legitimus: *Ehe* / Lex: de
quo alibi.

Quam in Principe Electore] Teutonico:
 Das an einem Churfürsten sein soll. In Confirma-
 tione illa transactionis inter Rupertos eodem
 anno MCCC LVI. data, Carolus aliquo-
 ties hoc in abstracto (ut vulgo loquuntur) ef-
 fert, *Under obgeñ. Kure* / Et mox: *Wanne wir die-*
selben Jare zu der Kure zu einem elichen mündigen alter
gemachet haben. id est, ad Electoratum ipsum,
 à quo quidem ditiones & provincias Electo-
 rales nusquam ibidem disjungit: sed ut ex to-
 to contextu clarissimè apparet, sub nomine
Der Khure (quo etià hodie hoc sensu utimur)
 comprehendit simul terras & vasallagia, &
 Principatum denique totum cum dependen-
 tibus, utpote in quo & in cuius possessione
 jus ipsum Electionis est fundatum (ut ipse Ca-
 rolus sancivit) & de quibus inter Rupertos il-
 los non minus, sed imò multo magis, quàm
 de jure suffragii in eligendo Rege erat contro-
 versia. Idque observatum mirificè adjuvat
 & confirmat nostram sententiam, quam olim
 in exponendo isto Sigismundi loco tum tem-
 poris in controversiam vocato, liberè expo-
 suimus. Sigismundus enim qui nihil Caro-
 linum

Chur. Pfalz.
Chur. Sachsen.

Bulle. cap.
VII. & XX.

Orat. II. in
Natalem
XVIII. Fri-
derici IIII.
pag. 64. &
seq.

linum hac parte abrogavit, aut abrogare voluit, idem omnino cum Carolo voluit illis verbis: *In hoc casu, eligendi videlicet Romanorum Regem in Imperatorem promovendum*: et ab ista facultate eligendi, facultatem etiam ditiones ArchiPalatinas possidendi & gubernandi non separavit; sed ab ALIIS (ut discretè loquitur) *Principatibus, Ducatibus & Dominiis temporalibus gubernandis*, nimirum non Electoralibus, illam Electoralem nominatim separavit & distinxit. Quod est summè notandum. Et sententiam illam nostram ipso eventu feliciter cōfirmatam, quum Princeps ille meus biennio post, anno suæ ætatis vicesimo, à Cæsare Rudolfo in Comitibus Ratisponæ Anno MDXCIIII. habitis, solemni-ter de toto Palatinatu & Electoratu investiretur (non obstante controversia à Propatruo Richardo Duce inutiliter motâ) meritò mihi gaudeo, & seriò triumpho.

Decem & octo annos] Maximum & summum omnium singulare, ætas legitima in persona Electoris, ad munus publicum gerendum simul & res suas curandas, septem totis

SING. XI.

SING. XII.

L. 2. C. de
his qui ven.
etat. Cas-
siodor. lib. 7.
cap. 40.

Orat. 11.
pag. 37. &
seq.

Genealogia.
Bavaro-Pa-
latina. p. 34.

annis vulgari prætoriâ contractior, & ad ple-
nam pubertatē Exepheborum redacta. Lon-
gobardis etiam olim solennis. De qua non
repetam olim fusiùs dissertata. Atque ita nec
veniam quidem ætatis, vicesimo anno impe-
trabilem, petere necesse erit. Et hanc ætatis
certam perpetuamq; definitionem Princeps
statuit Carolus, cum antea id jus circa Electo-
rales pupillos diu incertum fluctuasset, & sa-
tis diversimodè aliquando per Statuta (quæ
vocant) Familiæ, aliquando per dispositio-
nem & *αὐτοκρατορικὴν* paternam, modò viginti
anni, modò aliter pro sufficienti & iusta æta-
te definirentur. At hanc sanctionem Caro-
linam sequutus est statim uterque Rupertus
(uti dictum) Carolo ipso laudum interponē-
te: Sigismundinam verò ipse Ludovicus Bul-
læ impetrator, in ordinando Ludovico junio-
ri filio suo tutore Othone Mosbacensi ad eam
usque ætatem, ut alibi attigi: et hic ipse Ludo-
vicus junior postea in constituendo tutore fi-
lio suo Philippo, cuius ita meminit eius ævi
scriptor Trithemius: *Moriturus Princeps
Christianissimus fratri suo Frederico filium suum
unigeni-*

unigenitum Philippum, annum duntaxat ætatis habentem, uxorem charissimam, ac terram omnem commendavit: ita ut cum Philippus annum XVIII. attingeret, ei paternum principatum & dominium, tanquam legitimo heredi, sine contradictione restitueret.

Completo] aut certè mox complendos. Exiguum enim tempus (ut bimestre) in considerationem non venit. Id enim juris utriusque censura pro modico habet. Quod argumentum nobis olim totam priorem Orationem occupavit.

*L. 2. C. de
secund. nupt.
L. 19. C. de
legat. c. 1.
Extravag.
De auctor. &
usu pall.
Oratione I.*

Dominiis temporalibus] Habent enim Ecclesiasticæ dignitates suum quoddam, & privum jus, & ad suum forum pertinens. Tit. *De ætate & qualitate ordinandorum.*

omnia ab ipsis dependentia] quæ illa? Quæ nisi quæ idem Carolus in Laudo illo suo exprimit? *Alle Lande / Herschafft / Wirdkeit / eren / vnd ander Rechten / nutzen vnd zugehörungen / die er als ein Vormunde ingenumen hat.* quem locum eximè huc facientem, additum vellem iis quæ olim hanc in rem dixi. Sed accedat & alius

d. Orat. II.
pag. 29. & 55.

paulo recentioris memoriæ, in testamento
Ducis Iohannis Simerensis Anno MDLIII.

Da aber derselbig sein gebürend alter bekommen / soll
vnser Sohn alsdann williglich abstehen / vnserem En-
ckel das Churfürstenthum mitt Landen vnd Leütten wi-
der einantwortten / vnd seiner Regierung gebürlich
Rechnung darumb zuthun schuldig sein.

protinus assignare] Sigismundus enixiùs:
sine difficultate & renitentia qualibet tenebitur &
debebit protinus assignare. Carolus etiam in
Laudo: Zuhand soll er an alle widerred / fürzog o-
der hinderniße abdretten / vnd im die antwortten an-
geuerde. Hoc opus, hic labor est, tutelam i-
stam non tantum cum laude gessisse, sed &
(quod non minoris laudis fuerit) peractam
suo tempore bona fide resignare, dulce onus
libenti animo deponere, & Domino locum
dare. Anaxilaus Messenius Rheginorum ty-
rannus decedens, cum parvulos relinqueret li-
beros, eos Mychito speratae fidei servo suo cõ-
mendavit. Is ex testamento tutelam suscepit,
imperiumq; tam clementer gessit, ut Rhegini
obliti dignitatis suæ à servo regi non dedi-
gnarentur. Perductis ad ætatem pueris, &
bona

bona & imperium reddidit: ipse parvo viatico sumto profectus est, & Olympiæ cum summa trāquillitate consenuit. Quanto laudabilius quā Polymnestor, qui cōcreditum sibi Polydorum Priami F. auri gratia necavit.

At quanto plus regnum, quā aurum? Et

---quid non mortalia pectora cogat

Regni sacra fames? Ea; ipsa causa fuisse creditur tutelæ curæque potentum arctius cōtrahendæ, & quantocyus finiendæ. Quod observatum video Nomistorico scriptori Gallo eruditissimo: cuius verbis, quantum ad hanc rem pertinent, commentationem istam claudemus: parilem judicandi candorem à conjunctissima natione scriptis nostris vicissim sperantes.

P E T R V S Æ R O D I V S Q V Æ -

S I T O R A N D E G A V V S , I N P A N -

dectis rer. judicatar. lib. iiii. Tit.

xix. De tutelis, cap. i.

Quid ergo? Tutela Regum non finitur pubertate? Equidem:
 & in iis hoc amplius observatur, ne recidant in curationem;
 non fiducia ætatis, sed aliorum dominandi libidinis vitanda causa.

Apud

NB.

Apud nos placuit sub Carolo V. ut quanquam nostris legibus, more successionum Regna transferantur (valet enim hac constitutio ad bella evitanda) bimestrisque tam jure optimo Rex sit, quam qui plena pubertate est: attamen Diadema non imponatur, priusquam Rex annum XIII. attigerit; postea Regio nomine, sed ex consilii sententia omnia fiant. Ante verò pubertatem si quaeratur, quis jure administret? Sic potest (ut opinor) definiri; Vt si Rex defunctus testamento aut alia legitima voluntate pronuncia-
verit, quem tanta Curationi praefici velit, id proculdubio valeat. Dagobertus Rex noster cum moreretur, Chlodoveo II. neglecta matre tutorem dedit Maiorem Palatii. Ludovicus IX. uxore praetermissa, quandiu peregrè abesset, Abbatem S. Dionysii iussit vice sua imperare. Quod si quis intestato decederet, vetus est questio, an mater, an uxor, an proximi praferantur? quia nunquam nisi vi & tumultu finita est, cur eam jure & legibus definirem? Certè Ascanius Aeneae F. usque ad puberem aetatem in tutela muliebri fuit, inquit Livius. Macedones contra, muliebri imperium non ferebant. Itaque hac questio est temporum, & locorum. Sed quod Carolo Simplicem mortuo, cum Ludovicum III. impuberem reliquisset, Rodolphus Rex interim dictus est, non debet trahi ad exemplum: id enim factionibus, non jure accidit.

NOTÆ

NOTÆ ET ADDITIONES.

Ad Pag. 2. *Plato*] Cuius verba hæc sunt:
 ὅδ' αὖν ἑπιτρόπων οἱ παῖδες δέονται, εἰ μὴ διαθέ-
 μιν τελευτᾷ, καὶ γράψας ἑπιτρόπους τοῖς παισὶν ἐ-
 κόντας τε καὶ ὁμολογουῦτας ἑπιτροπεῦσιν, ἕσπασεν
 καὶ ὁπόσας αὖ ἐθέλη, καὶ αὐτὰ τὰ γραφέντα ἢ τῶν
 ἑπιτρόπων αἵρεσις γυνέσθω κυρία. εἰ δὲ ἢ τοπα-
 ράπαν μὴ διαθέμιν τελευτήσῃ τις, ἢ τῆς τῶν ἑπι-
 τρώπων αἵρέσεως ἐλλιπὴς, ἑπιτρόπους εἶναι τὰς ἐγγύ-
 τατα ᾗς πρὸς πατρός καὶ μητρός κυρίας &c.
 Quod Marsilius Ficinus ita reddidit: *Si cui li-
 beri tutoribus indigent, & idem moriens testamen-
 to tutores, quoscunque & quotcunque velit constitue-
 rit, qui tutandi officium suscipere velint, ita fiat
 sicut descripserat. Sin vero vel intestatus naturæ
 concesserit, vel tutores non conscripserit; qui ge-
 nere proximi sunt, duo ex parte patris, duoque ex
 parte matris, atque unus ex mortui amicis, tute-
 lam suscipiant.*

Ibid. *Quis non maximè velit.*] imò et-
 iam debeat, si qua eum suæ posteritatis & suo-
 rum cura tangit, liberorum inquam, conju-

II. Reg. 20.
II. Paralip.
32.

gis, propinquorum, subditorum, amicorum. Neque humanum hoc præceptum, aut Rationis, aut etiam Charitatis, sed ipsius Dei. Ita enim Ezechiae Regi lethali ulcere percusso, & vitâ desperatâ, per Efsaiam Prophetam denunciavit Dominus: *DISPONE DOMUITVÆ, quia morieris.* Ad quem locum Glosfa ordinaria: *id est, fac & ordina testamentum tuum.* Et Vatablus: *Præcipe domui tuæ, id est, da mandata de domo tua, vel hominibus domus tuæ, sive domesticis, quid velis fieri post mortem.* Atque ita interpretati sunt tam antiqui Patres, Græci & Latini: quàm recentiores interpretes utriusque religionis plerique omnes, quos consulere Lectori liberum est. Quod si ea cura incubuit Regi tunc temporis orbo (ut Iosephus auctor est, & ex eius Threno sive Cantico apud Prophetam colligitur, quippe Manasse post triennium ab eius reconvalescentia nato, ut Hieronymus annotat) quid par fuerit facere patrem, pro pietate & sollicitudine paterna, super educatione tutelaque filiorum, & rectura populi à Deo commissi, quis non videt?

Iesaiæ. 38.

Ibid.

Ibid. *Immortalitatis animæ*] Tam altè impressa fuit animis etiam Paganis ista sollicitudo, utrum testamenta sua exitum sortirentur, ut iis neglectis & rescissis putarent ipsos defuncti cineres violari & offendi. Valerius Maximus : *Itaq; plus illi in iudicio cum excellentissimi viri gratia, quàm cum parentis cineribus negotii fuit.* Et alibi : *Cineres fraternos quietos esse passus est: et erant ab eo instituti heredes alieni & humiles.* Propertius:

Lib. VII.
cap. 7. & 8.

*Hos tibi commendo communia pignora natos.
Hæc cura & cineri spirat iniusta meo.*

Pag. 7. *apud omnes gentes*] An & Germanos? quæret aliquis, cui lectus Tacitus, in Germania: *Heredes sui cuiq; liberi: et nullum testamentum.* quod accipiendum, nimirum liberis extantibus. Non tam vult dicere, Germanos artem illam testamenta ordinandi, codicillos, substitutiones, fideicommissa condendi, & hæc vel voce nuncupandi, vel tabulis commendandi, & clausulis suis variè condiendi, adhibitis etiam jurisperitis (quod Testatorum aliquis apud Scævola *Miseram & nimiam diligentiam vocat*) totam denique

L. 88. §. ult.
D. de legat. 2.

L. 35. in pr.
C. de inoffic.
test.

L. 7. D. de
bon. damnat.

illam testamentorum *observationem multis vigiliis excogitatam* (ut Iustinianus ait) *atque inventam*, & adhuc magis magisque excultam, ignorasse: quamvis & hoc verum sit: Quàm hoc notat, Romanis eos hac quoque parte opponens (ut toto libello factum in Comment. ad eum nostris ostendimus) artes illas pessimas testamenta captandi, testatorum voluntates provocandi, legata & fideicommissa eblandiendi; quin & testamenta supprimendi, supponendi, falsificandi, internecina faciendi (quæ omnia Romæ frequentissima, & vel Satyricis passim decantata) apud Germanos prorsus exulasse. Si liberos haberent, rationem naturalem sequutos (quæ quasi lex quædam tacita liberis parentum hereditatem adiiciat, velut ad debitam successionem eos vocando) de testamento non cogitasse: Orbis & apædibus non captatores aliquos, (ut Romæ) sed fratres, patruos, avunculos, veluti pro suis & necessariis heredibus extitisse. Quis autem credat, ita barbarè stupidos fuisse, ut nullam unquam ultimæ sanæque voluntatis testationem, aut saltem inter liberos aliquam dispositionem facerent?

Pag. 9. *Testamenta consilio condita*] In quibus inter alia memorabile est, consultorem adhibitum fuisse Rabanum Episcopum Spirensensem, genere equestri de Helmstat oriundum; eundem qui & condendæ Bullæ Sigismundi tunc Regis anno MCCCXIII. testis interfuit. Plura de consilio & eventu illius Ludovici testamentorum, è modernis Electoralium scriptis cognoscere licet.

Kurzer Bericht / pag. 12.
& seq.

Ibid. *à nemine impugnata*] nedum expugnata. Vbi ullum præjudicium videmus, legimus, audimus, quo ritè scripto tutore depulso, agnatus aliquis tutelam contra tabulas obtinuerit? Nam quod de Ludovico juniore Pii F. dicto Placido affertur, eum Philippo filio tutores ordinasse Moguntinum & Wirtenbergicum, sed Fridericum fratrem jure propinquitatis prævaluisse; id ego neq; contestatus (ut loquuntur) uspiam sum, neque scire aut contestari potui, neq; etiamnum verum credo, neq; ullum rei vestigium apparet. De Friderico quæ certis auctoribus tradita habui, libello singulari consignavi. In quibus quia illud de Tutoribus fraterno testamento

*Chronico
Bazar. pag.
146.*

*Lib. VII. A-
nal. Boior.
fol. 652. &
658. editionis
Basil. 1580.*

*L. 6. §. veri-
tas. D. de of-
fic. Praesidis.*

dati non habetur, repudiatum à me credi po-
terat. At Leonhardum (dicitis) qui id pro
comperto tradit, nobis dedisti. Num & fi-
dem eius usquequaque præstare teneor? Gra-
ve mihi onus, & humeris meis majus; præfer-
tim quo ad res Rhenenses & Palatinas, in qui-
bus (exempla passim occurrunt) non rarum
illi hallucinari & falli. Sufficiat in LIVIO il-
lo BOIORVM (quo eum elogio Aventinus
honestare dignatur) collatis exemplaribus e-
dendo integrè, Reipublicæ non inutilem o-
peram navasse, meamque in instauranda pa-
tria Historia fidem magnis viris, atque ipsi an-
te omnes Serenissimo Boiorum Duci aliqua-
tenus probasse. *Veritatem* interim *rerum erro-*
ribus gestorum (i. actorum, ut vulgo loqui-
mur, sive scriptorum) *non vitiari*, scitis
ab Vlpiano tradi rectissimè. Neque ego i-
psius Titi Livii Patavini, Romanæ historiæ
parentis, nedum Bojicorum illorum Livio-
rum Andreæ & Leonardi, commentarios pe-
riculo meo esse velim. Nec tanti mihi fuerit
eos cum tineis blattisque belligerantes, ut de
servatis scilicet civibus corollam merear, pe-
riculo

riculo interitus liberaſſe. An verò monendi à me demum eſtis, ſcriptis Monachorum & Clericorum (quorum ſolis manibus tractari, per aliquot ſæcula fatum fuit Hiſtoriæ) qua diſcretione & circumſpectione fides ſit adhibenda? nimirum ut plerunq; è fabellarum & nugarum congerie quosdam auri grumos, velutique è ſterquiliniis gemmas eruamus. A quibus Annalium ſcilicet conditoribus ut dolus & fallendi propoſitum abſuerit, certè civilium rerum ſolida cognitio, conſiliorum & eventuum variorum cum circumſtantiis ſcientia & noticia non fuit exigenda. Audite magnum in eo ordine virum, de ſe hoc fatentem: *Præcipuè gloriam nobis parvam ab Hiſtoria petere fixum: quia per homines CLERICALIS officii temerariè noſtra, jactanter aliena, præterita infructuoſè, PRÆSENTIA SEMIPLENÈ, turpiter falſa, periculoſè vera dicuntur.* Si ille vir in luce clara verſatus, rerum ſui ævi & ſoli non plenam cognitionem ſibi arrogat; quid obſcuriſſimi alii homines in clauſtris, mandris, lauris ſuis reſides? Veſtra igitur, non mea culpa fuerit, ſi eiufmodi dubiæ ſub-

Sidon. Apollinar. lib. IIII. Epist. 22.

biæ subleſtæque fidei ſcriptoribus, ſemiple-
nè & perfunctoriè res magnas tractantibus,
fidem vel ſemiplenam nimis facilè tribueritis;
ubi præſertim contrarium aut per alios aucto-
res graviores, aut indubitatis documētis Scri-
niorum publicorum, conſtare credibilius vi-
detis.

Pag. 10. *Et nemo id impugnavit*] Cedò
unum exemplum ab omni antiquitate, ante
vel poſt Bullas natas, quo teſtamentario tu-
tori legitimus de tutelæ ſive onere, ſive hono-
re controverſiam fecerit, litem moverit; &
ipſe appetens huic reluctanti, & fidem teſta-
tori datam ſervanti, ope judicis tutelam ex-
torſerit. Plus dico (idq; ſummè notandum
cenſeo) nuſquam legiſſe toto jure, nuſquam
alibi, quod pro tutela adipiſcenda aliquis un-
quam uſpiam vel Principi ſupplicaverit, vel
Prætorem tutelarem adierit, vel Iudicis offi-
cium imploraverit; nedum quod ab alio quie-
tè tutelam gerente apud recuperatores eam
ceu rem mancipi repetierit. Pro defugienda
quidem plures & diverſæ cauſæ, prætextus,
colores quæſiti: nonnulli etiam falſis allega-
tionibus,

*C. de excuſ.
tut. Et tit.
ſeqq.*

tionibus, aut corruptis suffragiis usi. Pro obtinenda verò, nullum genus actionis proditum, nulla usitata formula, nullum juris remedium comparet. Nisi quod pupillo tutore carenti (intestato nimirum patre, & matre etiam in petendo cessante) agnati proximi peteret tutorem, atque etiam tutore excusato, vel ob suspicionem rejecto aut rejiciendo, alium tutorem à magistratu petere jubentur: non sibi tutelam protinus deposcere & arrogare, nedum usurpare & invadere. Et quo rogo vultu, quàm propitiis auribus Prætor accepturus videtur novum postulationis genus, hætenus in foro & apud judicum subsellia inauditum: *Constitu me huic tutorem; hæc mihi tutela vero, unico, necessario Tutori debetur, vel contra tabulas?* qui affectationem, captationem tutelæ quamvis in sinistra suspitione habet. Imò summa cautio Magistratibus præscribitur, ut ambientes & ingerentes seque ultro obtrudentes à tutela quanto longiùs arceant. Δια πάντως (ait Modestinus libro ex professo de re Tutelari scripto) ἢ μά-
λιστα τὸ ἐλαττέωσαν οἱ ἄρχοντες, μὴ χειροτερεῖν

L. 2. D. &
L. 10. C. qui
petant tutor.
L. 6. C. de
suspect. tut.
qua de patruo
& propatruo
sunt.

L. 21. D. de
tut. & cur.
datis.

της βελομύτης Πλείπην εαυτὸς ἵνα χειρογνήθωσιν.

Neque enim tutela est jus aliquod (ut quibusdam videri possit) proficuum , emolumentum & commodi plenum , habens redditus suos & compendia varia , dignitatem & honorem ; quodque sit in bonis Tutoris , atque ideo persecutione dignum : sed est potius (si rectè consideremus) munus & officium publicum , ad salutem alienam curādam & tutandam comparatum , pupillis (quorum rationem haberi publicè interest) inserviens : & invitis etiam imponendum . Omnium autem munerum publicorum ambitus pravus est & improbus , legibus adversus . quid tutelæ ? quæ (si quod aliud) onus est & sarcina gravis , plenum curæ & sollicitudinis , & *periculose plenum opus aleæ* . Neque de tutelæ jure & cōmodis quidquam in Iure habetur : tantum de periculo tutorum , de rationibus reddendis , de Tutoribus eorumque fidejussoribus & magistratibus conveniendis . Atque ideo sapienti longè fugienda , deprecanda , devitanda potius videtur quàm appetenda . Quod si quis appetat , quomodo non prodit , seeam pro honore non onere,

L. 1. D. de
tutel.

L. tria onera.
3. & 5. D. de
excusat.
L. 2. C. de
legit. tut.

onere, pro beneficio non officio habere? De quo audiamus quid judicet Iustinianus: Ο-
 ρῶντες τὰς κηδεμόνας, ὅσοι θεῶν μνήμην ἔχουσιν, πρὸς
 κηδεμονίας δυσκόλως ἰόντας. τοῖς γὰρ πολλοῖς, ὅσοι
 βέλονται τῶν κηδεμονῶν ἀσεβῶς εἰς ἐαυτοὺς πέ-
 ψαι, τὸ πρᾶγμα ἐρασιμὸν ἢ ἐπιδουρμὸν ἐστίν. Di-
 gna verba, quæ Prætor Tutelaris in atrio suo
 cubitum longis litteris aureis proscribat.

Novella
LXXII. cap. 6.

Pag. 13. *apud Scævola*] Sunt qui eam
 Scævola legem maximè nostræ parti suspe-
 ctam & exosam putent; quam ego summè a-
 micam & favorabilem judico: neque scopu-
 lum ibi, sed portū nos habere docebo. Tu-
 tor testamento datus apud Prætorem tutela-
 rem excusationem allegavit trium liberorum;
 justam & sufficientem. Sed *δειέγως* & su-
 perfluè adjecit, pupillo in super patrum esse,
 & sic legitimum tutorem: & quia (ex tritissi-
 ma juris regula) tutorem habenti tutor dari
 non possit, vitiosè se tutorem datum. Et ta-
 men *nemo patruus impuberi tutor* erat, ait Scæ-
 vola: id est, vel nullus ei patruus vivebat, vel
 tutelæ se non miscebat, præsertim extante te-
 stamento. Quid Prætor? Super sedens inqui-

C. si fals. al-
leg. excusat.

rere, & antres illi liberi viverent, & an huic patruus, isq; idoneus foret, & sic de tota quaestione facti (ex quo tamen jus oritur) incertus & ignarus, satis & præcipitanter & ineptè decrevit: *Si legitimum tutorem habenti tutor datus es, non est tibi necessaria excusatio.* Quo uno decreto videamus quot modis peccaverit, supra quod (uti modo dictum) necessariam in facto informationem omisit, & sic circumventus ex falsa causa nescio quid decrevit. Primò, non respondit ad id quod principaliter quaesitum erat, An petitor ut pater trium liberorū excusandus esset? et delusum errantemq; dimisit illum, *quod se* (ut Scævola post ait) *pro jure trium liberorum, quod allegabat, excusatum crederet.* Vnde is errore ductus, & sententiæ adquiescens (quæ tamen eum nullo verbo fecerat excusatum) ingerenda tutela suo periculo cessavit. Secundò, prodit se putasse, si patruus superesset, eum continuo tutorem pupillo fore: quod tamen multis modis fallit, sive excusare se ille possit, sive ob suspicionis causas admitti non debeat, sive aliàs idoneus non videatur. Tertiò non intellexit

tellexit illam regulam, *Tutorem habenti tutor dandus non est*. Deceptus etiam ambiguitate verbi, HABENTI. Patrum enim habens, non statim & tutorem eum habet: quando patris & propatris officium est, fratris filio & nepoti tutorem antè petere, quàm seipsum tutelæ immiscere, & decretum magistratus, num ipse tutelam suscipere debeat, expectare. Quartò, errasse videtur gravem & pudendum illum juris errorem, quasi patruo existente pater alium remotiorem vel extraneum tutorem scribere non possit. quem piget amplius attingere. Denique (quod est gravissimum illud *vitium pronunciationis*, & nullam sententiam reddens) incertam sententiam dedit, quod neque Iudicem neq; Arbitrum decet. Quid enim ineptius tali conditione: *Si debes, solve?* vel Claudii Cæs. oraculo ex tabella pronunciato: *Secundum eos sentire, qui vera proposuissent*. Et hoc fecisse Prætorem Romanum! Iam non miror à Paulo dictum: *Prætor quoq; jus reddere dicitur, etiam cum iniquè decernit*. Et à Claudiano: *improba quamvis gratia fallacem Prætoris vicerit urnam*.

L. 6. C. de
susp. tutor.
L. 10. C. qui
pet. tutor.

L. 21. §. 3.
D. de recepti
arbitr.
Sueton. cap.

L. 9. D. de
just. & iure.

Ne pagella reliquæ vacarent, visum est apponere complures & consonas utriusque Religionis Scriptorum expositiones ad hanc rem pertinentis loci Prophetici: DISPONE DOMUI TVÆ.

LVCAS OSIANDER, DOCTOR THEOLOGICÆ,
Aulicus Concionator Wirtenbergensis, & Ecclesiasticus
Consiliarius Stutgardiæ, in suis Bibliis.

In cap. 38. Iesaiæ ad verba illa: *Hec dicit Dominus: Dispone domui tue*: hoc est, Conde legitimum testamentum, & singula dispone, ut heredes & ministri tui sciant, quid post mortem tuam fieri velis. *Quia morieris tu ex hoc morbo & non vives diutius &c.* Decet enim pium patrem familiâs, ut ante mortem res suas sic disponat (quoad eius fieri potest) ne heredibus lites aut confusionem in administratione Republicæ aut Oeconomix relinquat.

ANDREAS HYPERIVS THEOLOGVS MAR-
purg. in Iesaiam.

Cæterum videre licet, non esse alienum à pietate, rem domesticam ordinare, testamentum condere, atque ita ad moriendum, reddendamque Deo animam se componere.

GLOSSA INTERLINEARIS.

Dispone] quis in regno succedat.

HAYMO EPISCOPVS HALBERSTATEN-
sis in Eesaiam. lib. 2.

Dispone domui tue] id est ordina qui tibi succedere debeat in regnum.

HIERONYMVVS OSORIVS LVSITANVS, EPI-
scopus Silvensis, paraphrasi in Eesaiam, textum
illum sic reddidit.

Vers. 1. Accidit eo tempore, ut Ezechias periculoso atque mortifero

rifero morbo vexaretur. Venit autem ad illum Iesaias filius Amos Propheta, Deique nomine eum admonuit, ut testamentum faceret, familiæque suæ prospiceret. futurum namque, ut ex eo morbo minimè convalesceret.

FRANCISCVS FORBRIVS, DOMINICANVS
Vlyssiponenſis, S. Th. Professor, & Concionator Regius,
In caput 38. Iesaiæ.

Dispone] עָוָה aliquando Hebræis idem valet quod Latinis commendare, ordinare, decernere: ut 2. Sam. 17. *Iehova ordinavit, ut labefactaretur consilium Achitophel.* &c. Hic construitur cum lamed, quod interdum valet, de, ut dicere possis: *Dispone de domo tua, de rebus tuis & de tua familia* &c. idem, quod nobis testamentum condere.

EMANVEL Sà, D. TH. IESVITA, IN NOTATIONIBUS ad 20. cap. 4. Reg.

Præcipe] scilicet quæ velis post mortem fieri.

CONRADVS PELLICANVS in caput 38. Iesaiæ.

Præcipere domui, est conficere testamentum de sæcularibus negotiis, quo minus post obitum lites emergant, ob relictas divitias & possessionum jura. Hoc enim Domino iubente debent homines etiam pii.

IDEM PELLICANVS IN EANDEM HISTORIAM, ut est 2. Reg. 20.

Qualis autem morbus, incertum ut sit, tamen constat lethalem fuisse, de quo desperaverit sine miraculo convalescere, Propheta dicente: *morieris & non vives*: iubenteque ut domui provideret, testamento conficiendo.

RVDOLPHVS GVALTERVS HOMILIA PRIMA IN HISTORIAM de morbo Ezechia regis &c.

Vt autem moribundus sese eò alacrius ad hoc iter instruere possit, necesse est, ut ante (quemadmodum Propheta regi Ezechia mandat) res suas, quoad negotia domestica, opes, liberos, & alia diligenter curet,

curet, atque integris adhuc viribus & sensibus ultimam suam voluntatem ingenuè aperiat, testamentumque quàm optimâ ratione condât. &c.

ET POSTEA

Quoniam DEVS ipse mandavit, ut quisque ante obitum suum testamentum condât, & quibus hereditatem suam conferri velit, decernat: par est, ut Christiani diligenti eius habita ratione, nemini temerè ultimam suam voluntatem irritam reddant, & testamenta ab honestis hominibus præmeditatè atq; sano consilio condita obsignatave, non sine gravi ac pernecessaria causâ rescindant & mutant &c.

HENRICVS BULLINGERVS, HOMILIA CVIII.
in Iesaiam. fol. 182.

Quid porrò egerit (Propheta) cum ægroto rege, consequenter est inspiciendum. Principiò mandat ei, ut condât testamentum. Locutio enim est, *Manda domui tuæ*, pro eo quod est, dispone res familiæ tuæ & regni tui omnes. Requiritur enim à quolibet nostrum, ut moriturus aut graviter decumbens, maturè testamētum condât &c. Et enim si intestati moriamur, & res nostræ sint implexæ, plurima mala relinquimus heredibus nostris. Proinde studium justitiæ & beneficentiæ, atque adeò ipsa pietas, jubent nos in tempore & maturè, *simul* atque nos morbus aliquis invaserit gravior, rebus prospicere nostris.

IOHANNES WOLFIVS, in 2. Reg. 20.

Iubet Iesaias testamentum facere &c. *Nota.* Wolfius hac occasione sumptâ ibi totum locum communem de testamentis prolixè tractat: & multa ad nostrum casum accommodatè dicit.

WOLFGANGVS MUSCVLVVS, in caput 38. Iesaiæ.

Præcipe domui tuæ] Rex erat, nec habebat liberos, quibus legitimâ successione deberetur regnum. &c. Quare admodum necessarium videbatur, ut de rebus regni domui suæ præciperet. Et pertinet hæc cura communiter ad omnes patres familiâs, ut morituri disponant domibus suis, ne quid posteris suis vel damni vel rixarum per negligentiam post mortem suam relinquant.

OECOLAM

OECOLAMPADIVS in caput 38. Iesaiæ.

Præcipe domui tuæ] Dicens, *domui tuæ*, valdè perstringit cor Ezechiaë adhuc carentis prole, eo quod extranei eius heredes futuri erant. Ita & Abraham conquerebatur, dicens: *ecce vernaculus meus heres erit.* Gen. 15. Colligitur hîc; deficientibus filiis, hereditatem heredibus consignandam, ne qua inter illos suboriatur discordia. Ita Abraham Isaac designavit heredem, filiis autem ancillarum adhuc vivis, distribuit munera,

IOHANNES CALVINVS in caput 38. Iesaiæ v. 1.

Cæterum obiter hîc videmus à Domino probari, quod semper apud omnes homines usitatum fuit, nempe ut morituri mandata dent propinquis aut domesticis, atque de familia sua constituent.

VICTORINVS STRIGELIVS in caput 20.
lib. 11. Reg.

Deinde quod ait Propheta Iesaias ad Regem, *Dispone domum tuam*, id hanc habet sententiam: Fac testamentum & alia, quæ facere solent vocati ad vitæ exitum.

IOHAN PISCATOR in lib. 11. Reg. c. 20.

Da præcepta familia tuæ] Heb. Præcipe domui tuæ: nempe de illis rebus, quas fieri velis post mortem tuam.

ANALECTA, SIVE NOTÆ QVÆ
dam suis locis inferendæ.

Pag. II. DE IVRE] Inde & IVSTA hereditas, quæ jure legitimo defertur, & directò opponitur ei quæ testamento obvenit: quo extante nullus ei locus, cui justa deberetur, etiam ex contractu. in casu L. 3. §. 2. D. pro socio.

Pag. 9. Privatorum hominum] Non dicam ingenuorum, sed vel libertorum, de quibus præter locos Iuris Civilis, elegans est ille Salviani Mafsil lib. III. contra Avaritiam: *In usu quotidiano est, ut servi etsi non optima, certè non improba servitutis, Romanâ à dominis libertate donentur: in qua scilicet & proprietatem peculii capiunt, & jus testamentarium consequuntur.* Et mox iterum: *Domini arbitrium testamenti faciendi dant libertis: tu tollis liberis.* Excipit ibidem Latinos Iunianos, infimum libertorum genus, quibus negatum (ait) ultimæ voluntatis arbitrium. Quod & ipsum tandem Iustinianus in melius æquius mutavit. *Instit. De success. libert. C. de Lati. libert. tollen.*

Pag. 15. Lin. 14. legendum, *Nisi aliud actum, pactum, conventum fuerit.* In quam rem non possum omittere insigne exemplum, quo huic Bullæ, etiam quoad successionem Electoratus, primogeniti voluntate & pacto derogari potuit: Iohannis nimirum Brandenburgici Friderici Electoris F. quod eleganter litteris mandavit Æneas Sylvius Senens. Episcop. lib. 11. *Parallelor. Alfonsin. cap. 30.*

Ibid. lin. 2. *textu Legis*] adde, *vel Statuti, aut Consuetudinis etiam.* Video enim DD. nominatim tradentes, Statutum volens, *Quod extantibus masculis fœmina non succedant*, exaudiendum esse cum hac limitatione; Si ab intestato deferatur successio, non si ex testamento. Item si extet consuetudo, *Quod coniuge sine liberis defuncto, superstes coniux in omnibus succedat*, probandam ei fore & consuetudinem hanc, & causam intestati. *Bald. in L. 1. vers. Alio statuto. C. de legit. hered. & in L. 28. C. ad Leg. Iul. de adult.*

P. 23. *Laicus duntaxat*] Eadem esse debet qualitas Tutoris Electorii, quæ Electoris. At Clericus sive Ecclesiasticus, etsi Princeps natus, Electoratum secularem gerere non potest, jure Bullæ Carolinæ. Cuius rei elegans & notabile exemplum de Rudolphis seniore & juniore Ducibus

ne perpetuò inviolabiliter obser-
vari; taliter videlicet, Quod si a-
liquem ex eis modo præmisso ab
hac luce migrare contigerit, qui
masculini sexus heredes legitimos
laicos post se relinquat, debitæ pa-
tientes ætatis defectum; ex tunc
senior frater, nepos aut consangui-
neus proximior in linea genituræ,
si frater non extiterit eiusdem de-
functi, laicus duntaxat, dicti pu-
pilli & juvenis, ad quem præscri-
pta devolventur, de Jure Tutor ef-
se debeat & Curator tam diu, do-
nec debitam pertingat ætatem.
Cui etiam juveni, quam cito ad æ-
tatem debitam pertigerit, jus, vo-
cem, dignitatem & potestatem

prædictæ electionis, ac omnia & singula ab eis dependentia, idem Tutor sine difficultate & renitentia qualibet tenebitur & debebit protinus assignare. Ætatem autem debitam in hoc casu, eligendi videlicet Romanorum Regem in Imperatorem promovendum, decem & octo annorum censeri volumus & haberi: in Principatibus autem, Ducatibus, & Dominiis aliis temporalibus gubernandis, ætatem observandam decernimus, prout à divis Romanorum Imperatoribus & Regibus nostris prædecessoribus est sancitum.

T E X T V S

B V L L Æ C A R O L I N Æ

Cap. VII.

Talis successio in primogenitis & heredibus Principum eorundem perpetuis temporibus observetur: Ea tamen conditione & modo, ut si Principem-Electorem, seu eius primogenitum, aut filium seniore laicum mori, & heredes masculos legitimos laicos, defectum ætatis patientes relinquere cōtingeret, tunc frater senior eiusdem primogeniti Tutor eorum & Administrator existat, donec senior ex eis legiti-

mam ætatem obtigerit: quam in
Principe-Electore decem & octo
annos completos cenferi volumus
& statuimus perpetuò & haberi.
Quam dum exegerit, jus, vocem
& potestatem, & omnia ab ipsis
dependentia, Tutor ipse sibi to-
taliter cum officio teneatur pro-
tinus assignare.

VERBA TEXTVS
BULLÆ SIGISMUNDI.

ET talis successio & devolu-
tio, ne in his committantur
errores futuris temporibus, debet
(ut præmittitur) in omnibus præ-
scriptis & singulis, sine innovatio-

Ducibus Saxoniae, quod contigit in electione Ludovici Imp. Bavari, observare licet apud Henric. Rebdorfium nostrum Annali MCCCXIII.

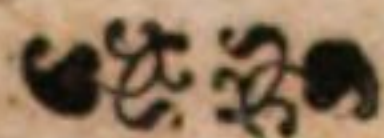
P. 38. *protinus assignare*] Sed et hoc pacto & conventionem diversa posse mutari, quis dubitet? si vel exemplum Friderici Bellicosi consideret, cum suis utique circumstantiis. De quo alibi plura non tralaticie annotavimus.

Pag. 42. *par facere patrem*] exemplo patriarchae Iacobi, qui inter filios varia disposuit ultimo elogio; Iosepho praelegatum dedit; de funere suo cavit, idem de tutela dubio procul facturus, si non filij omnes jam adulti fuissent. *Genes. cap. 48. & seqq.*

Pag. 48. *Plus dico*] Dicam etiam aliud, idque verissimum. Cum adversus testamenta, utut favorabilia, tamen quatenus inofficiosa aut iniqua aut minus legitima, complura tentari possint, & jure obtineri: nusquam tamen lectum vel auditum, quod ob tutelae causam ab aliquo, qui in ea scilicet praeteritus aut aliis postpositus esset, impugnatum nedum judicis sententia rescissum fuerit.

P. 45. *quod de Ludovico juniore*] Potuisset quidem & exemplum tutelae Meinhardi Ludovici Marchionis F. hic allegari: in qua concursus fuit legitimorum & testamentariorum: & quidem illi hos eliserunt; de quo Andreas Presbyter testatur, & fusiùs liquidiusq; Henr. Rebdorfius Annali MCCCXLII. Sed neque constat, Testamentum ibi fuisse rite conditum, aut fiduciam legitime constitutam; & rursus apparet, rem inter partes non viâ judicii sed facti, non ex juris arte sed Marte fuisse decisam. In quo genere saepe locum habet illud Lucanicum;

Victrix causa Deis placuit, sed victa Catoni.

nam ætatem obtigerit: quam in
Principe-Electore decem & octo
annos completos cenferi volumus
& statuimus perpetuò & haberi.
Quam dum exegerit, jus, vocem
& potestatem, & omnia ab ipsis
dependentia, Tutor ipse sibi to-
taliter cum officio teneatur proti-
nus assignare.

VERBA TEXTVS
BVLLE SIGISMUNDI.

E talis successio & devolu-
tio, ne in his committantur
errores futuris temporibus, debet
(ut præmittitur) in omnibus præ-
scriptis & singulis, sine innovatio-

Ducibus Saxoniae, quod contigit in electione Ludovici Imp. Bavari, observare licet apud Henric. Rebdorfium nostrum Annali MCCCXIII.

P. 38. *protinus assignare*] Sed et hoc pacto & conventionem diversa posse mutari, quis dubitet? si vel exemplum Friderici Bellicosi consideret, cum suis utique circumstantiis. De quo alibi plura non tralaticiè annotavimus.

Pag. 42. *par facere patrem*] exemplo patriarchæ Iacobi, qui inter filios varia disposuit ultimo elogio; Iosepho prælegatum dedit; de funere suo cavit, idem de tutela dubio procul facturus, si non filij omnes jam adulti fuissent. *Genes. cap. 48. & seqq.*

Pag. 48. *Plus dico*] Dicam etiam aliud, idque verissimum. Cum adversus testamenta, utut favorabilia, tamen quatenus inofficiosa aut iniqua aut minus legitima, complura tentari possint, & jure obtineri: nusquam tamen lectum vel auditum, quod ob tutelæ causam ab aliquo, qui in ea scilicet præteritus aut aliis postpositus esset, impugnatum nedum judicis sententia rescissum fuerit.

P. 45. *quod de Ludovico juniore*] Potuisset quidem & exemplum tutelæ Meinhardi Ludovici Marchionis F hîc allegari: in qua cōcursus fuit legitimorum & testamentariorum: & quidem illi hos eliserūt; de quo Andreas Presbyter testatur, & fusiùs liquidiusq; Henr. Rebdorfius Annali MCCCCLXII. Sed neque constat, Testamentum ibi fuisse rite conditum, aut fiduciam legitimè constitutam; & rursus apparet, rem inter partes non viâ judicii sed facti, non ex juris arte sed Marte fuisse decisam. In quo genere sæpe locum habet illud Lucanicum:

Victrix causa Deis placuit, sed victa Catoni.

mam ætatem obtigerit: quam in
Principe-Electore decem & octo
annos completos cenferi volumus
& statuimus perpetuò & haberi.
Quam dum exegerit, jus, vocem
& potestatem, & omnia ab ipsis
dependentia, Tutor ipse sibi to-
taliter cum officio teneatur proti-
nus assignare.

VERBA TEXTVS
BVLLE SIGISMUNDI.

ET talis successio & devolu-
tio, ne in his committantur
errores futuris temporibus, debet
(ut præmittitur) in omnibus præ-
scriptis & singulis, sine innovatio-

Ducibus Saxoniae, quod contigit in electione Ludovici Imp. Bavari, observare licet apud Henric. Rebdorfium nostrum Annali mcccxiij.

P. 38. *protinus assignare*] Sed et hoc pacto & conventionem diversa posse mutari, quis dubitet? si vel exemplum Friderici Bellicosi consideret, cum suis utique circumstantiis. De quo alibi plura non tralaticiè annotavimus.

Pag. 42. *par facere patrem*] exemplo patriarchæ Iacobi, qui inter filios varia disposuit ultimo elogio; Iosepho prælegatum dedit; de funere suo cavit, idem de tutela dubio procul facturus, si non filij omnes jam adulti fuissent. *Genes. cap. 48. & seqq.*

Pag. 48. *Plus dico*] Dicam etiam aliud, idque verissimum. Cum adversus testamenta, utut favorabilia, tamen quatenus inofficiosa aut iniqua aut minus legitima, complura tentari possint, & jure obtineri: nusquam tamen lectum vel auditum, quod ob tutelæ causam ab aliquo, qui in ea scilicet præteritus aut aliis postpositus esset, impugnatum nedum judicis sententia rescissum fuerit.

P. 45. *quod de Ludovico juniore*] Potuisset quidem & exemplum tutelæ Meinhardi Ludovici Marchionis F. hic allegari: in qua cōcursus fuit legitimorum & testamentariorum: & quidem illi hos eliserūt; de quo Andreas Presbyter testatur, & fusiùs liquidiusq; Henr. Rebdorfius Annali mcccclxii. Sed neque constat, Testamentum ibi fuisse rite conditum, aut fiduciam legitimè constitutam; & rursus apparet, rem inter partes non viâ judicii sed facti, non ex juris arte sed Marte fuisse decisam. In quo genere sæpe locum habet illud Lucanicum:

Victrix causa Deis placuit, sed victa Catoni.

mam ætatem obtigerit: quam in
Principe-Electore decem & octo
annos completos cenferi volumus
& statuimus perpetuò & haberi.
Quam dum exegerit, jus, vocem
& potestatem, & omnia ab ipsis
dependentia, Tutor ipse sibi to-
taliter cum officio teneatur proti-
nus assignare.

VERBA TEXTVS
BVLLE SIGISMUNDI.

ET talis successio & devolu-
tio, ne in his committantur
errores futuris temporibus, debet
(ut præmittitur) in omnibus præ-
scriptis & singulis, sine innovatio-

Ducibus Saxoniae, quod contigit in electione Ludovici Imp. Bavari, observare licet apud Henric. Rebdorfium nostrum Annali MCCCXIII.

P. 38. *protinus assignare*] Sed et hoc pacto & conventionem diversa posse mutari, quis dubitet? si vel exemplum Friderici Bellicosi consideret, cum suis utique circumstantiis. De quo alibi plura non tralaticiè annotavimus.

Pag. 42. *par facere patrem*] exemplo patriarchæ Iacobi, qui inter filios varia disposuit ultimo elogio; Iosepho prælegatum dedit; de funere suo cavit, idem de tutela dubio procul facturus, si non filij omnes jam adulti fuissent. *Genes. cap. 48. & seqq.*

Pag. 48. *Plus dico*] Dicam etiam aliud, idque verissimum. Cum adversus testamenta, utut favorabilia, tamen quatenus inofficiosa aut iniqua aut minus legitima, complura tentari possint, & jure obtineri: nusquam tamen lectum vel auditum, quod ob tutelæ causam ab aliquo, qui in ea scilicet præteritus aut aliis postpositus esset, impugnatum nedum judicis sententia rescissum fuerit.

P. 45. *quod de Ludovico juniore*] Potuisset quidem & exemplum tutelæ Meinhardi Ludovici Marchionis F hîc allegari: in qua cōcursus fuit legitimorum & testamentariorum: & quidem illi hos eliserūt; de quo Andreas Presbyter testatur, & fusiùs liquidiusq; Henr. Rebdorfius Annali MCCCXLII. Sed neque constat, Testamentum ibi fuisse rite conditum, aut fiduciam legitimè constitutam; & rursus apparet, rem inter partes non viâ judicii sed facti, non ex juris arte sed Marte fuisse decisam. In quo genere sæpe locum habet illud Lucanicum:

Victrix causa Deis placuit, sed victa Catoni.

mam ætatem obtigerit: quam in
Principe-Electore decem & octo
annos completos cenferi volumus
& statuimus perpetuò & haberi.
Quam dum exegerit, jus, vocem
& potestatem, & omnia ab ipsis
dependentia, Tutor ipse sibi to-
taliter cum officio teneatur proti-
nus assignare.

VERBA TEXTVS
BVLLE SIGISMUNDI.

T talis successio & devolu-
tio, ne in his committantur
errores futuris temporibus, debet
(ut præmittitur) in omnibus præ-
scriptis & singulis, sine innovatio-

Freher, Marquard, 1565-1614 / Freher, Marquard, / Vögelin, Gotthard,

De Legitima Tutela Cuiusq. Electorali Palatina, Ex integro ad Auream Caroli
VIII. Imp. Bullam Commentario Marquardi Freheri, desumptus locus

Heidelbergae 1611

4 Bavar. 869 a#Beibd.2

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11166690-1

VD17 12:125799C